

INFORMÁTOR

XIX/2008/2

NITRA

OBSAH: • Diskusia • Dôležité informácie • Spoločensko-vedecké podujatia • Výstavy • Akademický rok • Spomíname • Jubileá • Nové publikácie • Oznamy redakcie •

DISKUSIA

Slovenskej archeologickej obci...

Vážené kolegyně, vážení kolegovia,

týmto krátkym článkom by som chcel reagovať (a pevne dúfam, že nebudem jediný) na výzvu, ktorá odznela v minulom čísle Informátora SAS (Stegmann-Rajtár 2008, 8). Na úvod môjho príspevku by som rád podotkol, že sa v žiadnom prípade nechcem svojimi názormi a postrehmi stavať do pozície zástupcu, reprezentanta alebo nebudaj hovorca mladej, nastupujúcej generácie slovenských archeológov. Ak sa však mladá generácia nebude podieľať na diskusii o stave a budúcnosti slovenskej archeológie, potom táto diskusia nemá význam. Na niekoľkých nasledujúcich riadkoch by som len rád poukázal na prípadné problémy a ich riešenie na základe poznatkov a skúseností nadobudnutých počas mojej krátkej, i keď priznám sa, trochu hektickej praxe. Po ukončení štúdia archeológie na Univerzite Konštantína Filozofa v Nitre a práva na Právnickej fakulte UK v Bratislave, a po krátkom zvažovaní medzi dvomi cestami, ktorými by som sa vo svojej najbližšej budúcnosti mal uberať, pričom jedna (samozrejme je ňou archeológia) predstavuje moju srdcovú záležitosť a druhá možnosť hmotného (i keď nie zaručeného) zabezpečenia mňa i mojej (zatiaľ iba prípadnej) rodiny, som nielen rovnými nohami, ale aj s hlavou plnou elánu a nápadov vkročil resp. vpadol do vôd (či čírych alebo kalných nechám na rozhodnutí čitateľa) archeologickej praxe. Po krátkom pôsobení na Slovensku som sa rozhodol vyraziť na „skusy“ do blízkeho sveta. Osud ma zavial do Prahy, kde som pred rokom a pol začal pôsobiť ako archeológ v jednej nemenovanej „ops – ke,, (obecne prospěšné společnosti). Po určitom čase sa mi podarilo trochu pootvoriť dvierka a nahliadnuť do zákulisia českej archeológie. Je pravdou, že v niektorých smeroch je česká a moravská archeológia pred nami, no podobne ako u nás sa ocitá na rázcestí. Odborná verejnosť je tam taktiež postavená pred niekoľko páľčivých problémov, bez vyriešenia ktorých sa asi nepohne vpred. Na tomto mieste ich však nechcem rozoberať, ale radšej upriamim pozornosť na problémy, vyriešenie ktorých, podľa môjho názoru, nevyhnutne čaká aj slovenskú archeológiu. Aj keď ich veľká časť je podobná tým, s ktorými zápasia za riekou Moravou.

Takže poďme k problémom. Podľa mňa sa ako najzávažnejšie ukazujú nasledujúce:

1. regionalizácia a decentralizácia;
2. unifikácia metodických postupov;
3. stavovská organizácia;
4. podiel archeológie na stavebnej aktivite a s tým súvisiace personálne otázky;
5. zmena postoja voči stavebníkom.

1. Regionalizácia a decentralizácia slovenskej archeológie

V poslednej dobe, hlavne však po prijatí nového pamiatkového zákona, sa moc koncentruje v dvoch centrách. Jedným je Pamiatkový úrad SR a druhým Archeologický ústav SAV. Prvé centrum vystupuje ako administratívno-právny orgán a zástupca štátnej správy v procese ochrany kultúrneho dedičstva štátu a druhý ako najvyšší garant a reprezentant archeologickej obce na Slovensku. Okrem nich však na území SR pôsobia celoštátne a regionálne zbierkotvorné inštitúcie, vysoké školy i inštitúcie súkromného sektoru. Neustále je tu citeľná snaha riadiť a organizovať archeológiu ako vedu z dvoch vyššie spomenutých centier. Absolútne chýba prepojenie medzi archeológiou na regionálnej úrovni, a archeológiou v celoštátnom meradle. Výsledkom toho je napr. často nedostatočná až chaotická ochrana ohrozených archeologických nálezísk a nálezov, alebo riešenie aktuálnych

problémov na úrovni regiónov. Riešením, aspoň čiastočným, by mohlo byť zavedenie *regionálnych archeologických komisií* alebo *rád* (napr. *ARBaK – Archeologická Rada Bratislavského Kraja*, alebo *AKBaK – Archeologická Komisia Bratislavského Kraja* a pod.), rozhodnutia ktorých by nahradili nepružné a často neefektívne rozhodnutia centrálnych orgánov. V týchto regionálnych orgánoch by mali zastúpenie všetky inštitúcie, ktoré sa zaoberajú archeológiou v danom regióne. V tomto prípade by však bolo nevyhnutné prekonať osobné antagonizmy a drobné nepriateľstvá, ktoré panujú v jednotlivých regiónoch medzi jednotlivými archeológmi a sadnúť si za spoločný stôl. Tieto komisie by boli potom miestom riešenia vzniknutých problémov a otázok, napríklad takýchto:

- prerozdeľovanie záchranných archeologických akcií v regióne,
- konzultácia prípravných projektov finančne a odborne náročných výskumov,
- zriaďovanie koreferenčných komisií, ktoré by mali za úlohu priebežne hodnotiť vybrané - významnejšie terénne akcie,
- oboznamovať a informovať regionálnu odbornú obec o ďalších možnostiach finančnej podpory, o najnovších metodologických trendoch v odbore a pod.

Komisie by sa mali často schádzať (minimálne raz do mesiaca), mali by mať vlastný rokovací poriadok, predsedníctvo, zápisnice z ich rokovaní by mali byť verejné. Regionálne archeologické orgány by teda mali byť, podľa môjho názoru, tým prvkom decentralizácie a regionalizácie archeológie, pomocou ktorého by sa mala zefektívniť práca najmä regionálnych terénnych archeológov.

2. Unifikácia metodických postupov v archeológii

Pod týmto názvom sa skrýva zavedenie jednotných *Štandardov práce* terénneho archeológa. K tejto problematike odporúčam čitateľovi blog kolegu *Mgr. Joža Koštiala* (<http://dobo.sk/cadzone/?p=9>). Jedným z prvkov zefektívňujúcich archeologické bádanie a vedu ako takú je jednotný štandard práce archeológov v rámci celého územia Slovenska. Štandardy by mali byť prostriedkom na udržanie kvality archeologického bádania, či archeologickej etiky na požadovanej úrovni. Postupy archeológa, napr. v Bratislave, a archeológa, napr. v Prešove, by mali byť rovnaké od prípravnej fázy výskumu až po ukončenie procesu nálezovou správou, vrátane podmienky publikácie výsledkov výskumov. Tým sa však otvára celý rad otázok:

- prijatie štandardov zdola (archeologická verejnosť) alebo zhora (prijatie štandardov v rámci právneho aktu, napr. vyhláškou k pamiatkovému zákonu);
- tvorba štandardov (teda kto pripraví tieto štandardy – jednotliviec, napr. na základe grantovej úlohy, úzka pracovná skupina, príprava formou verejnej diskusie a pod.);
- sankcie za neplnenie štandardov (dočasné alebo trvalé odobratie licencie, finančná pokuta);
- vymáhateľnosť sankcií (vymáhateľnosť štátom v prípade prijatia štandardov cestou zhora, vymáhateľnosť určitým stavovským orgánom v prípade konsenzu odbornej verejnosti, t. j. v prípade prijatia štandardov cestou zdola);
- typy štandardov pre jednotlivé druhy výskumov (zvlášť pre záchranný výskum, systematický výskum, výskum v mestskom prostredí, výskum líniových stavieb, výskum diaľnic a pod.).

3. Stavovská organizácia

S predchádzajúcim bodom súvisí i problém zriadenia alebo nezriadenia stavovskej organizácie v rámci archeológie ako orgánu záujmovej samosprávy, ktorý by bol legislatívne ukotvený, podobne, ako je tomu u lekárov, notárov, advokátov či iných profesií. U našich západných susedov bol tento problém takisto predostretý, chýbala však politická vôľa na jeho legislatívne zakotvenie do právneho poriadku ČR. Netreba zrejme pochybovať o tom, že práve „Komora archeológov“ by bola tým kolektívnym orgánom, ktorý by zastupoval archeologickú obec navonok a vo svojich radoch by sústreďoval archeológov pôsobiacich určitú dobu v praxi. Bol by organizáciou, ktorá by mala prijímať zásadné dokumenty týkajúce sa práce archeológov na Slovensku (napr. Štandardy archeologickej práce, Etický kódex archeológa a pod.). Organizácia by mala mať vlastné sídlo a vlastnú vnútornú štruktúru. So vznikom „komory“ by však boli spojené finančné problémy. Otázne je aj to, či v súčasnosti existuje vôľa zakotviť v našom právnom poriadku podobný orgán. Ak nie, naskytá sa otázka: Je možné za takýto orgán považovať SAS? Ja sa domnievam, že po určitých úpravách áno. Táto možnosť si však vyžaduje ďalšiu diskusiu.

4. Podiel archeológie na stavebnej aktivite a s tým súvisiace personálne otázky

V posledných rokoch zažíva stredná Európa obrovský nárast stavebnej aktivity. Hoci v súčasnosti svetová ekonomika zažíva finančnú krízu a niektoré krajiny (napr. Írsko) hovoria o nastupujúcej hospodárskej recesii, dovoľm si tvrdiť, že stavebný boom bude u nás, aj za pomoci európskych dotácií, pokračovať ešte niekoľko rokov, ak nie desaťročí. Veď vláda aj súkromní investori plánujú len v oblasti výstavby energetických zariadení investovať do roku 2020 približne 250 miliárd Sk. Tomuto trendu sa musí prispôbiť aj archeológia. Zaujímavým by bolo porovnanie počtu stavebných akcií s počtom archeologických akcií za posledných 5 rokov. Tieto porovnania uskutočnili pred pár mesiacmi kolegovia z pražského archeologického ústavu a výsledky sú alarmujúce. Archeológovia v súčasnosti pokrývajú cca. 10 % z celkového počtu stavieb v Čechách. Niet sa čomu čudovať. Aktuálne prebieha v ČR 70 000 stavebných akcií. Archeológov je niečo vyše 450. A ako je tomu na Slovensku? Situácia pravdepodobne nie je lepšia. Už viackrát bolo konštatované, že slovenská archeológia v súčasnosti trpí akútnym nedostatkom archeológov

(naposledy *Bujna 2008*, 3).

Ako riešiť tento problém? Podľa mňa existuje niekoľko ciest.

4.1 Zefektívnenie práce archeológov v teréne

Je dôležité, aby archeológ vykonávajúci archeologický výskum disponoval okrem vedeckých zručností (metodika výskumu, schopnosť kladenia otázok o problémoch, ktoré chce výskumom vyriešiť, analýza publikácie výsledkov výskumu...) aj zručnosťami manažéra (zloženie výskumného tímu a riadenie spolupráce jeho zložiek, projektovanie výskumu po stránke právnej a finančnej, schopnosť komunikácie a argumentácie voči stavebníkom a pod.). S tým súvisí aj príprava adeptov archeológie na tieto situácie už na vysokých školách (prednášky z predmetov Manažment a Právo by už mali byť samozrejmosťou). Ako problémový sa ukazuje aj nedostatok nižšieho odborného personálu na výskumoch (vedúci technici, dokumentátori, terénni preparátori a pod.).

4.2 Zväčšenie personálnej základne

Podľa môjho názoru je nevyhnutné zvýšiť počet študentov archeológie minimálne dvojnásobne. S tým súvisí aj otázka otvorenia nových katedier; namiesto súčasných troch by fungovalo minimálne šesť, na ktorých by existovalo denné štúdium archeológie. Samozrejme, je to podmienené najmä dostatkom pedagógov s dostatočnou akademickou hodnotnosťou. Finančná otázka by v tomto prípade nemala predstavovať problém. Ako príklad môže poslúžiť Katedra archeológie Západočeskej univerzity v Plzni, ktorá sa stala špičkovým vedeckým pracoviskom na základe vlastných projektov. Zabezpečenie potrebných finančných prostriedkov na chod katedry je skôr otázkou schopností vedúcich pracovníkov univerzity, fakulty, a najmä samotnej katedry. Vysoké školy by sa takto v budúcnosti stali akýmisi motorom, ktorý by napomáhal vedeckému napredovaniu archeológie.

4.3 Zvýšenie počtu archeologických organizácií

Jednou z ciest je aj zvýšenie počtu organizácií realizujúcich archeologické výskumy. V tomto smere sa otvára hlavne priestor v súkromnom sektore. S tým je však spojená i otázka kontroly odbornosti. Je totiž reálne, že so zvýšením počtu súkromných organizácií bude kvalita archeologického bádania klesať. Kontrole odbornosti by mohlo výrazne pomôcť aj prijatie vyššie spomenutých štandardov archeologických výskumov. Aj keď na základe vlastných skúseností viem, že niektoré súkromné tzv. kopácke firmy majú prepracovanejšiu metodiku výskumov a dokumentácie než mnohé tradičné archeologické inštitúcie. So zvýšením počtu archeologických organizácií je spojená aj miera liberalizácie archeologického trhu. Tomuto bodu sa budem venovať v nasledujúcej kapitole.

5. Zmena postoja voči stavebníkom

Či chceme alebo nie, archeológia je v súčasnosti financovaná predovšetkým stavebníkmi. Preto je potrebné voči nim zvoliť takú stratégiu, aby nedochádzalo k finančnému poddimenzovaniu výskumov, a tým ani samotnej vedy. Musíme si uvedomiť, že stavebník nefinancuje len terénne práce, ale je povinný financovať aj spracovanie a konzerváciu archeologických nálezov z daného výskumu. To je potrebné mať na zreteli už v prípravnej fáze výskumu. Bolo by azda potrebné zvoliť spoločný postup pri stanovovaní cien za výskumy. Nesmie dôjsť k takým situáciám, kedy sa cenové ponuky výskumov dvoch organizácií diametrálne líšia, pričom jedna z nich je hlboko pod reálnou cenou výskumu. Ako východisko sa ukazuje zavedenie sadzobníkov jednotlivých úkonov pri archeologických výskumoch a ich spracovaní. Tieto sadzobníky by boli buď zakotvené v právnej norme alebo všeobecne akceptované organizáciami. Inak dôjde k tomu, že ceny výskumov budú stlačené na úroveň, pri ktorej bude hroziť likvidácia lokalít bez možnosti záchrany relevantných údajov. Súvisí s tým aj už zmienená liberalizácia trhu. Rešpektovanie všeobecne akceptovaných sadzobníkov za jednotlivé úkony by pritom nepredstavovalo problém, ale, naopak, výhodu.

Stavebníkom však treba vyjsť aj v ústrety. Bežnou praxou je práca cez víkend, komunikácia s investorom bez tlmočníka v angličtine, v nemčine, v ruštině... Stratégia výskumu sa volí tak, aby boli stavebné práce výskumom čo najmenej brzdené; zvyšuje sa firemná kultúra a pod....

Čo dodať na záver? V predloženom príspevku som sa pokúsil definovať a diskutovať niektoré problémy a otázky, s ktorými som sa vo svojej krátkej praxi stretol, a ktoré bude musieť slovenská archeológia riešiť. Prezentujem postoj mladého archeológa, postupne strácajúceho ideály, ktoré si so sebou priniesol zo štúdií, a ktoré sú niekedy v ostrom protiklade s realitou. Je to môj príspevok do diskusie, ku ktorej musí dôjsť, a to čo najskôr, aby sme o niekoľko rokov nemuseli konštatovať, že nám definitívne ušiel vlak v podobe nenahraditeľného zničenia kultúrneho bohatstva Slovenska a slovenského národa.

Martin Kvietok

LITERATÚRA

- BUJNA, J: Potreba sebareflexie v slovenskej archeológii? Informátor SAS XIX/2008/1, Nitra 2008, 3 – 4.
STEGMANN-RAJTÁR, S: 15 rokov po vzniku samostatného Slovenska: diskutovať alebo nediskutovať o súčasnom stave archeologickej vedy na Slovensku? Informátor SAS XIX/2008/1, Nitra 2008, 7 – 8.

Zápisnica z Výročnej členskej schôdze Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV zo dňa 22. 4. 2008

1. Otvorenie
2. Príhovor riaditeľa Archeologického ústavu SAV v Nitre
3. Návrh programu
4. Správa o činnosti a hospodárení v roku 2007
5. Správa revíznej komisie
6. Návrh plánu činnosti a rozpočtu na rok 2008
7. Diskusia
8. Návrh uznesenia
9. Záver

1. Výročnú členskú schôdzu SAS pri SAV otvorila predsedníčka E. Miroššayová. Vo svojom úvodnom príhovore zdôraznila dôležitosť každoročných stretnutí archeologickej obce s prvoradým cieľom informovať sa navzájom o zmenách a novinkách za predchádzajúci rok. Predsedníčka predstavila nového riaditeľa AÚ SAV M. Ruttkaya.

2. M. Ruttkay privítal účastníkov zjazdu na pôde AÚ SAV v Nitre. Vo svojom príhovore informoval o pokračovaní spolupráce medzi AÚ SAV a SAS pri SAV v oblasti organizovania spoločných podujatí a pri príprave publikácií. Prítomných oboznámil so zostavovaním Encyklopédie slovenskej archeológie a uviedol, že AÚ SAV osloví k spolupráci aj kolegov z iných inštitúcií. Riaditeľ prítomných zároveň informoval o aktuálnom stave centrálnej evidencie archeologických nálezov na Slovensku. Pozitívne sa vyjadril o inštitúciách, ktoré posielajú na Archeologický ústav evidenčné karty CEANS, a tým prispievajú k vytváraniu centrálnej evidencie. CEANS podľa jeho slov bude v digitálnej forme sprístupnený v rámci zákonnej povinnosti; nad rámec len inštitúciám, ktoré sa na ňom budú aktívne podieľať. V súvislosti s novelizáciou pamiatkového zákona vyzval SAS pri SAV, aby sa na tomto procese zúčastnila, a to napr. zozbieraním názorov na stav novelizácie.

3. Predsedníčka SAS pri SAV E. Miroššayová predniesla plénu návrh programu výročnej schôdze, ktorý bol bez pripomienok schválený.

4. Správu o činnosti a hospodárení za rok 2007 predložila podpredsedníčka SAS pri SAV S. Stegmann-Rajtárová. Správa bola bez pripomienok schválená.

5. Správu revíznej komisie predniesla I. Vlkolinská. Plénum správu schválilo.

6. Tajomníčka SAS pri SAV E. Fottová predstavila návrh plánu činnosti a rozpočtu na rok 2008. Plénum návrh odsúhlasilo. Zároveň prítomných informovala o dotáciách pridelených Radou slovenských vedeckých spoločností na jednotlivé plánované akcie.

7. Diskusia:

7/1 Predsedníčka E. Miroššayová predstavila v diskusii návrh projektu, ktorý výboru SAS predložili S. Stegmann-Rajtár, D. Staššiková-Štukovská, J. Bujna a E. Krekovič. Týka sa vytvorenia novej platformy pre prezentovanie nasledovných tematických okruhov:

1. Právne a organizačné podmienky archeologického terénneho výskumu
2. Teória a prax archeologickej pamiatkovej starostlivosti
3. Manažment kultúrneho dedičstva

Zároveň navrhli zorganizovať k týmto témam konferenciu.

J. Rajtár požiadal o konkretizáciu projektu. Informácie podali D. Staššiková-Štukovská, S. Stegmann-Rajtár a J. Bujna. Hlavným cieľom návrhu by malo byť obnovenie tradície prednášok a diskusií o aktuálnych problémoch týkajúcich sa archeologickej obce.

M. Ruttkay sa priklonil k návrhu, ale odporučil spojiť navrhované témy so zjazdom SAS.

J. Rajtár naopak navrhol, aby výbor pripravil samostatnú akciu.

K. Pieta a V. Furmánek odporučili výboru vyvíjať väčšiu propagačnú aktivitu pri organizovaní konferencií a prednášok

E. Krekovič navrhol zrealizovať cyklus prednášok pre učiteľov stredných a základných škôl.

M. Ruttkay bol za vytvorenie sekcie o metodike archeologických výskumov v rámci zjazdov.

D. Ozdín poukázal na slabú informovanosť o aktivitách SAS. Odporúčal rozposielať informácie elektronickou poštou cez tajomníka do múzeí a spolupracujúcich inštitúcií.

7/2 M. Kotorová –Jenčová predniesla návrh udeľovania výročnej ceny SAS, ktorá by mala oceniť to najvýznamnejšie, čo sa v archeológii v predchádzajúcom roku uskutočnilo.

D. Ozdín navrhol doplniť cenu za celoživotné dielo a zaradiť do oceňovania aj nečlenov SAS.

J. Rajtár odporučil výboru, aby tento návrh dopracovali. J. Bartík navrhol spojiť návrh výročnej ceny s oceňovaním,

ktoré organizuje časopis Pamiatky a múzea. D. Ozdín odporučil vydávať len jednu cenu ročne, aby sa zabránilo jej degradácii.

7/3 E. Krekovič podal návrh na zavedenie členských preukazov. J. Rajtár skonštatoval, že táto problematika už bola niekoľkokrát diskutovaná. V minulosti sa ukázalo, že preukazy nemajú opodstatnenie. E. Miroššayová sa prihovarila za opätovné zavedenie preukazov. Preukazy by podľa nej mali význam, ak by z ich existencie pramenili isté výhody pre držiteľov.

7/4 V rámci diskusie zaznel z pléna návrh uverejniť zoznam členov SAS na internete.

Odporučilo sa zistiť, v akom znení je zákon o utajovaní osobných údajov. O návrhu sa hlasovalo. Za uverejnenie zoznamu na internete sa prihlásilo 58 členov, proti bol 1 a 2 sa zdržali hlasovania.

7/5 Na záver diskusie vystúpil K. Pieta, ktorý navrhol aby výbor v mene Valného zhromaždenia SAS pri SAV vyzval ministra kultúry, aby urýchlene zapojili do prípravy novely pamiatkového zákona hlavné odborné inštitúcie vrátane SAS pri SAV.

8. E. Fottová so spoluprácou pléna zostavila uznesenie zhromaždenia, ktoré bolo následne odsúhlasené.

9. E. Miroššayová poďakovala všetkým prítomným členom a ukončila výročnú schôdzu.

V Nitre 22. 4. 2008

Zapísala: Eva Fottová

Uznesenie valného zhromaždenia zo dňa 22. 4. 2008

Valné zhromaždenie zobralo na vedomie správu o činnosti a hospodárení za rok 2007.

Valné zhromaždenie schvaľuje správu revíznej komisie a plán činnosti na rok 2008.

Valné zhromaždenie ukladá výboru poveriť skupinu členov, ktorí v roku 2009 zorganizujú seminár na tému „Aktuálne problémy archeologického bádania na Slovensku“.

Valné zhromaždenie ukladá výboru pripraviť návrh štatútu na udelenie výročnej ceny a predložiť ho na schválenie na Valnom zhromaždení v roku 2009

Výbor bol poverený pripraviť návrh na zavedenie členských preukazov a predložiť ho na schválenie na Valnom zhromaždení v roku 2009.

V Nitre 22. 4. 2008

Zapísala: Eva Fottová

Odborná časť Zjazdu slovenských archeológov 2008

V priebehu dvoch dní odbornej časti Zjazdu (22. – 23. 4. 2008) odzneli tieto prednášky:

Karol Pieta: Výsledky výskumu v Bojnjej (slávnostná prednáška); Susanne Stegmann-Rajtár: 15 rokov po vzniku samostatného Slovenska: diskutovať alebo nediskutovať o súčasnom stave archeologickej vedy na Slovensku?; Jozef Bujna: Potreba sebareflexie v slovenskej archeológii?; Eduard Krekovič: Je slovenská archeológia v kríze?; Danica Staššiková-Štukovská: Informácie o terénnych archeologických aktivitách dnes a pred štvrtstoročím; Klára Kuzmová/Ivana Kvetanová/Erik Hrnčiarik/Martin Bernát: Výskumy v Trnave a Trnavskom kraji v roku 2007; Ján Hunka/Mária Kotorová: Hromadný nález mincí a výskum v Kostole sv. Františka v Žalobíne; Mária Kotorová: Náhodný nález depotu bronzov v Žalobíne; Eva Fottová/Róbert Malček: Výsledky archeologického výskumu v katastri Figy, okr. R. Sobota; Július Jakab: Antropologické nálezy na sídlisku pilinskej kultúry v Stránskej, okr. R. Sobota; Jozef Batora: Vráble – unikátna sídlisková aglomerácia zo staršej doby bronzovej; Marián Soják: Výskum v Spišskej Belej a na diaľničnom privádzači Poprad-Kežmarok; Branislav Lesák/Branislav Resutík: Príspevok k metodike archeologického výskumu v urbánnom prostredí; Gertrúda Březinová: Ďalšia preskúmaná parcela na Mostnej ulici v Nitre; Ján Hunka: Najnovšie nálezy mincí zo Slovenska; Susanne Stegmann-Rajtár: NKP Smolenice-Molpír – 45 rokov od začiatku systematického výskumu; Ivan Kuzma/Monika Kopčeková: Výskum na stavbe Sony v Nitre; Marián Samuel: Archeologický výskum r.-k. Kostola sv. Michala Archanjela v Krajnom; Ján Chovanec: Eger 1552 – Ruská 1572; Ján Beljak/Noémi Pažinová: Archeologická prospekcia vybraných lokalít na strednom Slovensku v roku 2007; Róbert Daňo: Archeologické výskumy spoločnosti Terra Antiqua v roku 2007; Branislav Kovár/Pavol Jelínek: Vydrica – osídlenie bratislavského Podhradia; Jana Mihályiová: Výsledky archeobotanickej analýzy vzoriek z Hlavnej ulice v Košiciach; Danica Staššiková-Štukovská/Eva Fottová: Prieskum archeologickej komunity v Európe – Slovenská republika.

Redakcia

Prehľad činnosti a hospodárenia SAS pri SAV v roku 2007

Zjazd slovenských archeológov 2007 a Valné zhromaždenie SAS pri SAV

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 10.000 Sk 891 Sk
Čerpané: 10.000 Sk 891 Sk

Kolokvium „Sídlišká v stredovekom rurálnom prostredí“

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 5.000 Sk 3.000 Sk
Čerpané: 5.000 Sk 3.000 Sk

Sympóziu „Kulty a svätyne v toku času“

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 4.000 Sk 1.000 Sk
Čerpané: 4.000 Sk 1.000 Sk

Kolokvium „Sídliškové objekty doby rímskej“

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 3.000 Sk 0 Sk
Čerpané: 3.000 Sk 0 Sk

Stretnutie východoslovenských archeológov

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 3.000 Sk 326 Sk
Čerpané: 3.000 Sk 326 Sk

Konferencia „Otázky neolitu a eneolitu“

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 4.000 Sk 0 Sk
Čerpané: 4.000 Sk 0 Sk

Bibliografia slovenskej archeológie 1999-2000

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 0 Sk 0 Sk
Čerpané: 0 Sk 0 Sk

Informátor SAS pri SAV

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 8.000 Sk 2.863 Sk
Čerpané 8.000 Sk 2.863 Sk

Exkurzia

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 0 Sk 8.620 Sk
Čerpané: 0 Sk 8.620 Sk

Prednášky

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 2.000 Sk 308,50 Sk
Čerpané: 2.000 Sk 308,50 Sk

Činnosť výboru SAS pri SAV

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 4.000 S 5318 Sk
Čerpané: 4.000 S 5318 Sk

Ekonomická činnosť

Schválené: Príspevok RSVS Príspevok SAS
 3.000 Sk 12.116 Sk
Čerpané: 3.000 Sk 12.116 Sk

Spolu 46.000 Sk 34.442,50 Sk

Zapísala: Susanne Stegmann-Rajtár

Zápis z kontroly hospodárenia s prostriedkami SAS pri SAV v Nitre

Členovia revíznej komisie:
(abecedne)

PhDr. Jaroslava Ruttkayová
PhDr. Vladimír Varsík, CSc.
PhDr. Ivona Vlkolinská, CSc.

Kontrolované obdobie: 1. 1. 2007 – 31. 12. 2007

Revízna komisia prekontrolovala doklady č. 1/07 – 110/07, správnosť ich vedenia a súvislosti s rozpočtom SAS na rok 2007. Preverila aj dodržiavanie zásad pri vedení pokladničného denníka, ktorý je realizovaný prostredníctvom počítačového programu. Výstupy z počítača mali formu zoznamov príjmov a výdavkov za príslušný rok, ako aj prehľadov príjmov a výdavkov za jednotlivé podujatia.

Pri kontrole neboli zistené nedostatky vo vedení hospodárskej agendy. Ekonomka si príkladne plní svoje povinnosti, dôsledne dodržiava zásady hospodárenia s finančnými prostriedkami SAS, zabezpečuje podklady k ich správne dodržiavaniu.

Stav finančných prostriedkov k 31.12. 2007:

- zostatok finančnej hotovosti na pokladni SAS predstavoval k uvedenému dátumu: 5.832, - Sk;
- konečný zostatok na účte SAS v Poštovej banke Nitra bol 11.302,18 Sk;
- čiže finančná hotovosť spolu predstavuje 17.134,18 Sk.

V dňoch 17. – 18.7. 2007 bola uskutočnená finančná kontrola. Realizovali ju pracovníci Správy finančnej kontroly Bratislava (Ing. B. Lačná a Ing. I. Púchovský) na základe poverenia č. 182/FB-PZ/22-02/2007. Kontrola sa týkala použitia účelových dotácií poskytnutých z rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry SR, ktoré boli poskytnuté SAS pri SAV. Konkrétne boli Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV v roku 2006 poskytnuté dotácie vo výške 1.300 000, - Sk, a to za účelom financovania projektu „Centrálne evidencie najdôležitejších archeologických nálezísk na Slovensku“.

Záverov kontroly: Vykonanou kontrolou použitia účelových dotácií poskytnutých z rozpočtovej kapitoly Ministerstva kultúry SR v roku 2006 bolo zistené, že SAS pri SAV použila finančné prostriedky na stanovené účely a v súlade s podmienkami uvedenými v uzavretých zmluvách. Záznam o výsledku finančnej kontroly je evidovaný pod číslom III/1363/2007.
V Nitre 21. 4. 2008.

Zapísala: Ivona Vlkolinská.

SPOLOČENSKO-VEDECKÉ PODUJATIA

Medzinárodná konferencia vo „Florencii východnej Európy“

Historické jadro Lvova, často označované titulom „Florenca východnej Európy“, bolo práve pred desaťročím – v roku 1998 – zapísané do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. 21. – 23. mája 2008 starobylý Lvov veľmi pohostinne prijal účastníkov V. medzinárodnej konferencie Archeológia západu Ukrajiny. V priestoroch oddelenia archeológie „Inštitutu ukrajinoznavstva im. I. Kryp'jakevyča NAN Ukrajiny“ na ulici Vynnyčenko 24 sa stretli archeológovia Ukrajiny, Poľska, Česka, Slovenska, Ruska a Bieloruska.

Vedecký program konferencie sa konal 21. a 22. mája, nasledujúci deň, 23. mája, boli účastníci konferencie na exkurzii po archeologických pamätníkoch v Halyči a v Krylose.

Konferenciu otvoril zástupca riaditeľa „Inštitutu ukrajinoznavstva im. I. Kryp'jakevyča NAN Ukrajiny“ profesor L. Zaškil'njak. Privítal účastníkov konferencie a slávnostne uviedol nový, už 12. diel zborníka vedeckých prác „Матеріали і дослідження з археології Прикарпаття і Волині“, venovaný 80. výročiu narodenia prítomnej doktorky historických vied, profesorky L. Krušel'nyč'kej.

V priebehu dopoludňajšieho rokovania prvého dňa konferencie sa uskutočnila exkurzia v Archeologickom múzeu inštitútu. Po odborných prednáškach otvoril večerné spoločenské stretnutie usporiadateľ profesor O. Sytnyk; odznali na ňom aj nezabudnuteľné príhovory a spomienky profesorky L. Krušel'nyč'kej či J. Machnika. Za slovenskú stranu prítomných pozdravil G. Lukáč, pre ktorého to bola už druhá ľvovská konferencia.

Na konferencii odznelo celkovo 54 odborných prednášok. Organizátori uviedli, že sa konferencie zúčastnilo 9 doktorov vied a 23 kandidátov vied. Dokladom zvyšujúcej sa odbornej úrovne ľvovských archeologických konferencií je aj veľký počet zahraničných hostí. Tohto roku v Lvove po prvý raz prednášali archeológovia z Česka (L. Šebela), z Ruska (Tamara Puškina) a z Bieloruska (A. Baškov). Súčasne sa rozšírili delegácie z Poľska (J. Machnik, M. Parczewski, S. Czopek, K. Tunia, A. Pelisiak, P. Jarosz, P. Makarowicz, J. Kuśnierz, Barbara Szybowicz, M. Dębiec, W. Pasterkiewicz) a zo Slovenska (G. Lukáč, J. Chovanec, P. Harčar, M. Uličný).

Slovenskí archeológovia predniesli tri referáty. P. Harčar – M. Uličný: Vývoj východoslovenskej keramiky v stredoveku. G. Lukáč: Spišský hrad a vývoj hradnej architektúry na Spiši (Slovensko). J. Chovanec: Stredoveký kostol v Ruskej (Slovensko).

P. Harčar a J. Chovanec s profesorom Janom Machnikom.

fosora O. Sytnyka, J. Lukoms'kého, Natalju Bulyk, ale i na poľských profesorov J. Machnika, M. Parczewského, S. Czopeka a mnohých ďalších zahraničných kolegov a priateľov.

Tretí deň konferencie pokračoval pre archeológov na zvyčajnom mieste – v teréne. Nesťažujúc sa na nepohodu, zájazd do sídelného mesta Halyča poskytol množstvo nových zážitkov a pozitívnych emócií. Exkurziu v Halyči a v Krylose viedol dlhoročný bádateľ tohto kraja J. Lukoms'kyj. Zakoňenie exkurzie, a tým aj celej konferencie sa uskutočnilo v skanzene pohostením ukrajinskými špecialitami.

Fórum archeológov v Lvove malo vysokú vedeckú, organizačnú a metodologickú úroveň. Načrtli sa nové vedecké trendy a odkryli sa aj širšie horizonty pre vedeckú spoluprácu.

Slovenská výprava bude milo spomínať na hlavných organizátorov, najmä na pro-

Ján Chovanec

Medzinárodné stretnutie The Seminar for Arabian Studies

V dňoch 24. – 26. júla 2008 sa v Britskom múzeu v Londýne uskutočnil 42. Seminár pre arabské štúdie (The Seminar for Arabian Studies). Po prvýkrát sa ho zúčastnili aj slovenskí bádatelia.

The Seminar for Arabian Studies je jediným medzinárodným fórom, na ktorom sa každoročne stretávajú bádatelia venujúci sa vedeckému výskumu Arabského polostrova v oblasti humanitných vied (archeológia, epigrafika, etnografia, jazykoveda, história, umenie atď.), pokrývajúci pritom obdobie od najstarších dejín ľudstva do zániku Osmanskej ríše v roku 1922 v záujmovej oblasti. Tradícia stretnutí nadviazala na návrh Johna Daytona, na základe ktorého bola v roku 1968 založená neformálna študijná skupina, ktorej cieľom bolo prezentovať archeologický výskum na Arabskom polostrove. Po prvom stretnutí sa skupina pretransformovala na spoločnosť (jej prvým tajomníkom sa stal John Dayton) a ešte v roku 1968 zvolala aj svoje prvé stretnutie. Prvý oficiálny ročník Seminára pre arabské štúdie sa uskutočnil v roku 1969 a odvtedy sa bádatelia stretávajú každoročne.

Tohtoročný seminár bol rozdelený do sekcií podľa regiónov a historických období. Po otvorení podujatia riaditeľom Britského múzea Neilom MacGregorom odzneli nasledovné príspevky:

Sekcia „Early Prehistory“ (24. 7. 2008): R. Crassard/H. Al-Aidarus/K. Al-Haj/G. Brueley-Chabot/V. Léa/C. Thiébaud: *HDOR 419 site: Early to Mid-Holocene occupations in Wadi Wa'shah (Hadramawt, Yemen)*.

Sekcia „Archaeology and Environment“ (24. 7. 2008): C. Newton/N. Billotte/S. Ivorra/M. Ferry/J.-F. Terral: *Towards a history of a date palm (Phoenix dactylifera) cultivation: integrating morphometric and genetic analyses of modern varieties*. M. Beech/M. Mashkour: *Prehistoric Camels in South-Eastern Arabia: the Discovery of a New Site in Abu Dhabi's Western Region, United Arab Emirates*. L. Martin/J. McCriston/R. Crassard: *Early Arabian Pastoralism at Manayzah in Wadi Sana, Hadramawt*.

Sekcia „Archaeology in Eastern Arabia“ (24. 7. 2008): M. Al-Belushi/A. Elmahi: *Archaeological investigations in Shenah, Oman*. V. Azzara: *Space Syntax at the Early Bronze Age sites of HD-6 and RJ-2 (Ja'alan, Sultanate of Oman)*. D. Eddisford: *The Early Bronze Age at Kalba (Sharjah, United Arab Emirates)*. J. Giraud/S. Cleuziou: *Funerary landscape as part of the social landscape and its perception: Three thousand Early Bronze Age burials in the eastern Ja'alan (Sultanate of Oman)*. L. Benediková/P. Barta: *A Bronze Age Settlement at Al-Khidr, Failaka Island, State of Kuwait*. L. Wojnarowicz: *The First Season of Kuwaiti-Polish Excavations in As-Sabiyah*. O. Brunet: *Bronze and Iron Age cornelian beads in Oman and Armenia: Exposition of different networks of circulation through technological study*. M. Iamoni: *The Iron Age II ceramic horizon in the Gulf: a re-evaluation from the perspective of inner Oman*.

Prvý konferenčný deň vyvrcholil slávnostnou špeciálnou prednáškou jednej z najvýznamnejších postáv v bádani o Arábii Daniela T. Potts (The University of Sydney): *Cartography and Cantatas: Arabia and the European Enlightenment (1660 – 1789)*, v ktorej sa venoval európskym cestovateľom do Arábie v časoch osvietenstva.

V nasledujúci deň seminár pokračoval týmito prednáškami:

Sekcia „Archaeology in Eastern Arabia“ (25. 7. 2008): C. Phillips: *Excavations at the Iron Age site of Salut by the Italian Archaeological Mission to Oman*. M. Sobur: *The soft-stone vessels from Hamad Town, Bahrain: An analysis towards the mortuary economy of the Dilmun Society*. K. Rutten: *Southeast Arabian Pottery at ed-Dur (Umm al-Qaiwain, U.A.E.)*.

Sekcia „Archaeological Science“ (25. 7. 2008): P. Magee/D. Barber/Z. Ruge: *The Provenance Postulate in Archaeological Softstone Analysis. Results from Arabian and Iranian Analysis*. J. Kutterer/S. A. Jasim: *Wadi Hilo (Sharjah, UAE) – a new Bronze Age mining and melting site in SE Arabia*. L. Weeks/E. Keall/S. Stock/J. Evans/V. Pashley: *Lead isotope analyses of Bronze Age copper-base artefacts from Al-Midamman, Yemen: Towards the identification of an indigenous South Arabian metal production and Exchange system*.

Sekcia „Ancient South Arabia“ (25. 7. 2008): Ch. Darles: *Les monolithes dans l'architecture monumentale de l'Arabie du Sud Antique*. R. Loreto: *House and household: A contextual approach to the study of South Arabian domestic architecture – a case-study from Yala'ad-Durayb*. Z. Zaid: *The Annex of Awam: origin and alteration*. P. Yule/M. Rösch: *Fieldwork in Zafar, Capital of Himyar (Yemen)*. F. Fedele: *Sabaeen animal economy at Yala'ad-Durayb, eastern Yemen lowlands*. S. Frantsouzoff: *The status of sacred pastures according to Sabaic inscriptions*. A. Porter/B. Derham/R. Stacey: *The function of ceramic jar Type 4100: Performance characteristics, archaeological and inscriptional evidence, and organic residue analyses*. A. Al-Salimi: *The struggle for Oman: the Second Ibadi Imamate and the Wajihid*.

Po recepcii v závere druhého konferenčného dňa podujatie pokračovalo poslednými prezentáciami v sobotu 26. júla 2008:

Sekcia „Ancient South Arabia“ (26. 7. 2008): J. Charbonnier: *Barrages in the Western Mountains of Yemen: A Himyarite Model of Water Management*. M. Maraqtan: *Illness and healing in ancient Yemen: A study of the epigraphic evidence from the Awam Temple/Mahram Bilqis, near Marib in the light of the recently discovered Sabaeen inscriptions by the AFSM*. G. Mazzini/A. Porter: *Stela CIH 611 = BM 102600 in the British Museum*.

Sekcia „Ancient and Islamic Arabia“ (26. 7. 2008): P. Stein: *The Ancient South Arabian minuscule inscriptions on wood – state of research*. M. Kropp: *people of powerful South Arabian kings or just 'people like others'*. A. Multhoff: *A paralel to the Second Commandment 'revisited'*. H. Hayajneh: *New Epigraphical Evidence on the Ancient North Arabian-Nabataean Bilingualism*. A. Guérin: *Territory and Settlement Patterns during the Abbasid*

Period: the Village of Murwab (Qatar). V. Piacentini/Ch. Velde: The Battle of Julfar (1475 A.D.). A. Petersen: Islamic Urbanism in Eastern Arabia. I. Hehmeyer: Water and sign magic in al-Jabin, Yemen. O. Berger: MFDAD (bracelet): Jewish Art or Islamic Art? B.-Z. E. Klorman: Yemen: Religion, Magic and Jews.

Na podujatí boli prezentované aj postery, ku ktorým sa priamo pri paneloch diskutovalo:

M. Böhme: The Bat type: an example of an Early Bronze Age tomb in Oman. F. Cavulli/E. Cristiani/S. Scaruffi: Techno-functional analysis of the bone tools unearthed at the fishing settlement of KHB-1, from the beginning of the IV millennium BC (Ra's al-Khabbah, Ja'lan region, Sultanate of Oman). M. Hajnalová/Z. Miklíková/T. Belanová: Environmental Research at Al-Khidr, Failaka Island (State of Kuwait). K. Al'Naimi: The discovery of Insect remains associated with a Bronze Age tomb In the United Arab Emirates: A microscopic preliminary study. C. Reeler/N. Al-Shaikh/D. Potts: An historical cartographic study of the Yabrin Oasis (Saudi Arabia). A. de Rorre: Copper smelting at RJ-2 (Ra's al-Jinz, Sultanate of Oman). P. Yule: Himyarite Reliefs from the Stone Building Zafar/Yemen.

Príspevky, ktoré odznali na seminári, sa každoročne publikujú v Proceedings of the Seminar for Arabian Studies. Na ďalšom seminári, ktorý je naplánovaný na 23. – 25. júl 2009 s miestom konania opäť v londýnskom Britskom múzeu bude k dispozícii 39. ročník tohto zborníka s uvedenými príspevkami zo štyridsiatehodruhého stretnutia realizovaného v roku 2008.

Lucia Benediková

Zdroj všeobecných informácií v tomto príspevku a ďalšie detaily pozri na www.arabianseminar.org.uk.

Argenti fodina 2008

Pod týmto názvom zorganizovalo Slovenské banské múzeum v Banskej Štiavnici v spolupráci so Slovenskou archeologickou spoločnosťou v Nitre, Slovenskou historickou spoločnosťou – sekciov pre hospodárske dejiny v Bratislave a Banskoštiavnicko-hodrušským baníckym spolkom v Banskej Štiavnici v dňoch 3. – 5. 9. 2008 podujatie pod názvom Argenti fodina 2008. Nadviazalo sa tak na podujatie z r. 2005 s názvom Montánna archeológia na Slovensku, z ktorého bol v roku 2005 vydaný aj zborník prednášok.

Medzinárodná konferencia Argenti fodina 2008 bola venovaná 780. výročiu písomnej zmienky o Banskej Štiavnici v historických prameňoch (strieborná baňa) a 500. výročiu úmrtia banského podnikateľa J. Thurzu. Zámerom organizátorov bolo zaradiť nielen dominujúce prednášky s archeologickou tematikou, ale prezentovať aj ďalšie témy súvisiace s históriou baníctva, hutníctva, geológie, metalurgie a pod., teda montanistiky vôbec. Tento zámer ilustrujú aj vybrané témy prednášok:

Cheben, Ivan – Cheben, Michal: Radiolaritové ťažobné okrsky v oblasti Malých Karpát. Labuda, Jozef: Najnovšie archeologické výskumy Slovenského banského múzea. Hunka, Ján: Výnimočné žetóny z Banskej Štiavnice-Glanzenbergu. Kašiarová, Elena: Archivné pramene k archeologickej lokalite Staré mesto, B. Štiavnica. Kaňa, Richard: Baňa Stará štôlna všetkých svätých v Hodruši – zámer využitia v oblasti cestovného ruchu. Velímský, Filip: Podíl sedleckých cisterciakov na montánnich aktivitách na Kutnohorsku. Hrubý, Petr – Hejhal, Petr – Malý, Karel: Montánni archeologický výzkum v jihlavském a havlíckobrodském revíru na Českomoravské vrchovině v letech 2006 – 2008. Zimola, David – Závodná, Blanka: Technická keramika ze sbírek Muzea Vosočiny Jihlava. Vokáč, Milan – Houzar, Stanislav – Škrdla, Pavel: Zlatomlýn – středověká úpravna zlaté rudy u Opatova na Třebíčsku. Sperl, Gerhard: Silber-Gold-Metallurgie in Gasteiner Tal im 16. Jahrhundert. Pierre Francis: Archeological study in the Vosges Mountains: From „Eisen und Schlegel to Schwarzpulver“. Skladaný, Marián: Stredoveké huty na okolí Banskej Bystrice. Kamenický, Miroslav: Príspevok k dejinám huty v Železnej Breznici. Šteffek, Jozef: Banické a mestské insígnie na štiavnických typoch fajok.

Program druhého dňa bol, okrem prednášok, popoludní venovaný exkurzii. Účastníci konferencie si prezreli románsky kostol v Iliji a lokalitu Sitno, o ktorej získali informácie z pohľadu archeológie, histórie, geológie a ďalších prírodovedných disciplín. V ponuke účastníkom bola prehliadka archeologických a ďalších expozícií SBM, fáranie do podzemia... Termín konferencie bol súčasťou baníckych osláv Salamander 2008, preto sa veľkej obľube v rámci spoločenského programu opätovne tešila účasť na šachtágu a Salamandrový banícky sprievod mestom. Ako jednému z organizátorov mi neprináleží hodnotiť úroveň a kvalitu konferencie, avšak slová uznania a vďaky doc. M. Skladaného a Dr. P. Hrubého boli pre nás zadosťučinením, a predovšetkým povzbudením do organizovania konferencie s názvom Argenti fodina 2011.

Jozef Labuda

40. medzinárodná konferencia archeológie stredoveku

Vedecké podujatie s uvedeným titulom sa konalo v dňoch 15. až 19. septembra 2008 v Západočeskom múzeu sídlacom v Plzni. Konferencia bola ťažiskovo zameraná na problematiku „hmotnej kultúry každodenného života v stredoveku a včasnom novoveku“.

Podujatia sa oficiálne zúčastnilo 113 bádateľov z rôznych historicky orientovaných inštitúcií a poslucháčov vysokých škôl. Časť z nich sa autorsky podieľala na tvorbe 29 prednesených referátov a na 21 prezentáciách zaradených do panelovej diskusie.

V úvodnom referáte rozčlenil Z. Měřínský predmety materiálnej kultúry na základe ich početnosti a výskytu v príslušných nálezových prostrediach. Upozornil aj na nedostatočnosť našich poznatkov o niektorých typoch predmetov. Súčasne poukázal na rezervy v bádani, ktoré je potrebné v budúcnosti odstrániť. R. Krajčí charakterizoval základné kategórie materiálnej kultúry a priblížil metodiku ich výučby na akademickej pôde. R. Grabole opísal využívanie rôznych predmetov v živote včasnouovovekých študentov z Jeny. J. Zachar rámcovo charakterizoval spektrum nálezov hmotnej povahy, získaných v stredovekej Banskej Bystrici. J. Labuda sa z kolekcie banskoštiavnických nálezov detailnejšie venoval najmä tým typom, ktoré sú špecifické pre prostredie stredoeurópskych banských miest. V ďalšom prednáškovom bloku L. Galuška charakterizoval určujúce znaky povel'komoravskej a mladohradištnej keramiky zo Starého Města, J. Musil zasa priblížil vlastnosti neskorostredovekej a včasnouovovekej keramiky z Chrudimska. R. Procházka s H. Sedláčkovou konfrontovali datovaciu schopnosť keramických nálezov a sklenených nádob nájdených spoločne v stredovekých fekálnych jamách. Detailnejšie spracovanie bratislavských vrcholnostredovekých nádob z majoliky úspešne zvládol B. Resutík. Oveľa menej pozitív priniesol referát J. Tajera, ktorý sa zaoberal objemovými mierami kuchynskej keramiky z 13. – 14. stor. Nálezovým okolnostiam komorových kachlíc, ich systemizácii, klasifikácii a osvetľovaniu významu rôznorodých plasticky zobrazených motívov z čelných stien sa venovali Z. Dragoun, M. Mácelová, I. Loskotová, M. Tymonová a D. Menoušková. D. Divileková s M. Gregorom obohatili vyhodnocovanie kachlíc z devínskeho hradu o výsledky mineralogických a technologických analýz. Zatiaľ čo sa J. Gryczová vo svojom vystúpení obmedzila na základnú charakteristiku keramických podlahových dlaždíc z tešínskeho hradu, P. Nagy s M. Čurným spracovali a komplexne vyhodnotili predmetný druh nálezov z územia celého Slovenska. Na rôzne spôsoby využitia tehál v románskej a gotickej architektúre zo Slovenska poukázal Š. Oriško. M. Čurný s P. Romsauerom sa venovali výrobe, najmä však spôsobu vypaľovania tehál v peciach odkrytých v Chotíne. Z. Měchurová spracovala početnejší súbor plastík sformovaných do podoby koníkov zozbieraných na území Moravy. F. Kostrouch predviedol systém triedenia stredovekých misiek a pohárov vyhotovených z drevených dýh. I. Boháčová s M. Bílkovou a s J. Hoškom spracovali vyše 90 včasnostredovekých nožov zo Starej Boleslavi. D. Frolíková sa snažila chronologicky zaradiť dosiaľ neznámy bronzový krížik nájdený pri archeologickom výskume v Uherskom Hradišti. R. Rusnák zaradil do tradičných skupín sériu železných predmetov získaných pri archeologickom výskume v centre Košíc. Rôznym typom militárií, ich skladbe a spôsobu využitia sa venovali P. Žákovský, M. Pertl a T. Grabarczyk. Väčší záujem v auditóriu vyvolala referencia O. Lawrynowicza o zbraniach veľkomoravskej proveniencie, nájdených na teritóriu stredného Poľska. Z pohľadu H. Koenigsmarkovej a L. Fostera treba za pozoruhodnú označiť menej obvyklú podobu pútnického odznaku objaveného na hrade Bečov nad Teplou. Nálezy z fekálnych jam z Kašperských hor odborne spracovali J. Hůrková s J. Píckom a P. Kočarom. V prípade referátu M. Mertu s M. Peškom išlo o exempláre spomenutej kategórie zo súvekeho Brna. Konkrétne formy objektov využívaných k všeobecnej hygiene obyvateľov stredovekého Chebu vymenoval P. Šebesta. Problematike urbanistického členenia stredovekej Plzne sa venovali J. Anderle i K. Postránecká s R. Šíroky.

Vo zvyšných referenciách sa prednášatelia zaoberali rôznorodými tematickými okruhmi.

Na ilustráciu možno uviesť vystúpenie M. Hanuliaka, ktorý prezentoval typologickú škálu sídliskových objektov i materiálnej kultúry z vrcholnostredovekej dediny preskúmanej v Senci-Svätom Martine. Doplnkové informácie k doterajším poznatkom o niektorých hrádkoch a tvrdzách na Strakonicku pripojili F. Kašíčka s B. Nechvátalom. J. Varhaník s J. Zavřelom, T. Durdík a R. Vrba s T. Váchom sa prednostne venovali architektonicko-stavebným súčasťam hradov Rábí, Pořešín a Perštýn. M. Plaček upozornil na menej známe detaily, ktoré boli doložené pri povrchovom prieskume šľachtických sídiel v rakúskom úseku horného povodia rieky Dyje. Z. Schenk s J. Mikulíkom informovali o súčasťach vnútorného vybavenia hradnej kuchyne z Helfštýna a o prvkoch zachytených na sakrálnej architektúre z Přerova a z Předmostí. Veľmi pozoruhodné boli informácie, ku ktorým sa dopracoval M. Samuel vďaka viacetapovému archeologickému výskumu zoborského kláštora. Niekoľko zaujímavých stavebno-historických detailov sa podarilo postrehnúť M. Miňovi pri výskume Kaplnky svätej Anny, ktorá bola v príslušnom období súčasťou banskoštiavnickej radnice. Metodicky hodnotné bolo aj vystúpenie J. Hasila s T. Klírom, ktorí poukázali na dôvody izolovaného postavenia chebského regiónu v severozápadných Čechách. K. Nováčkovi s J. Sojkom sa podarilo s úspechom osvetliť okolnosti a dôvody fragmentárneho zachovania gotických skulptúr nájdených v kladrubskej kláštore. B. Pomfýová sa vo svojej prezentácii venovala stredovekej sakrálnej architektúre z Gemera a z Malohontu. M. Čechura prezentoval početne rôznorodú typovú skladbu devocionálií z prikostolných cintorínov. P. Charvát po rozbere príslušných písomných materiálov z prostredia židovskej komunity zistil, že v nich možno nájsť cenné informácie k historickej topografii pražskej sídliskovej štruktúry. Z. Sůvová s M. Waskovou zasa priblížili podstatu premien vo vnímaní postavenia mačiek v hodnotovej hierarchii ľudskej komunity.

K pozitívnym momentom tohtoročnej konferencie patrilo aktívnejšie využívanie času vymedzeného pre diskusiu. Na druhej strane zasa nemožno prehliadnúť nižší počet aktívnych účastníkov podujatia zo slovenských inštitúcií. Z objektívnych príčin nebol prednesený referát sumarizujúci súčasný stav a perspektívy štúdia materiálnej kultúry na území Slovenska. Predposledný deň konferencie spestrila celodenná exkurzia do vzdialenejšieho okolia Plzne. Účastníci si prezreli prostredie zaniknutej stredovekej dediny Borek, hrad Radyňu, zariadenie vodného hámra v Dobřive a takmer nepostrehnuteľné zvyšky hradu Řebřík. Z časových dôvodov nebolo možné absolvovať prehliadku oveľa významnejšieho hradu Krašov. Náročnosť prednáškovvej časti konferencie akiste odľahčil spoločenský večer,

ktorý bol pre účastníkov podujatia zorganizovaný v štýlovom prostredí budovy Starej sladovne. Počas tohto stretnutia boli hodnotiace pohľady na konferenciu doplnené informáciou o forme publikovania prednesených príspevkov v následnom 34. čísle zborníka *Archaeologia historica*.

Milan Hanuliak

X. medzinárodná konferencia Popolnicové polia a doba halštatská

V dňoch 16. – 19. septembra 2008 sa v Košiciach v budove Slovenskej akadémie vied uskutočnila „jubilejná“ medzinárodná konferencia venovaná problémom popolnicových polí a doby halštatskej, tentokrát s nosnou témou *Interakcie kultúr popolnicových polí a kultúr doby halštatskej v strednej Európe*.

Podujatie Popolnicové polia a doba halštatská sa od roku 2002 uskutočňuje každé dva roky (predtým každoročne) striedavo v Čechách, na Morave a na Slovensku a stretávajú sa na ňom odborníci z Česka a zo Slovenska, niekedy pozvaní hostia z iných krajín strednej a východnej Európy. V roku 2008 konferenciu organizovali slovenskí partneri, konkrétne Archeologický ústav SAV v Nitre a Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV. Stretnutie v rámci Dní európskeho kultúrneho dedičstva finančne podporil aj Košický samosprávny kraj.

V utorok 16. 9. 2008 sa konferencia začala v popoludňajších hodinách, a po oficiálnom otvorení nasledovali tieto prednášky: *M. Kotorová-Jenčová: Slovenské horné Potisie v mladšej a neskoršej dobe bronzovej – stav bádania a perspektívy. E. Miroššayová: Severné Potisie v dobe halštatskej. M. Novotná: Diaľkové kontakty a obchodná výmena v období popolnicových polí. S. Stegmann-Rajtár: Interakcie kultúr doby halštatskej v stredodunajskej oblasti. P. Romsauer: K otázke vzťahu lužickej a kalenderberskej kultúry na juhozápadnom Slovensku. R. Scholtz: An interesting Middle Iron Age sepulchral phenomena: Scythian Age encircled graves in the Carpathian Basin. O. Chvojka: Postavení jižních Čech v rámci stredoevropských kultur popolnicových polí. Z. Bláhová/J. Prostředník: Pohřebiště lužických popolnicových polí Turnov-„V zátiší“. L. Smejtek: Keramika jiné kulturní proveniencie z knovízského sídliště v Kněževsi u Prahy: importy, vlivy nebo kontakty? P. Vitula: K původu a interpretaci některých cizích prvků v době halštatské na jižní Moravě. L. Benediková: Vplyvy halštatského kultúrneho okruhu na domáce kultúry severného a stredného Slovenska.*

17. 9. 2008 pokračoval prednáškový maratón takto: *J. Juchelka: Počátek lužické kultury v českém Slezsku. M. Vávra: Velim-Skalka. K problémům mohylové a lužické kultury ve středním Polabí. M. Trefný/M. Dobeš: Pohřebiště ze střední až mladší doby bronzové ve Straškově, okr. Litoměřice. M. Novák: Příspěvek k poznání sídlištní struktury východočeské skupiny popolnicových polí. L. Rytíř: Mohylové pohřebiště ze střední doby bronzové a halštatské u Dobešic, okr. Písek. S. Stuchlík: Zlato v období popolnicových polí na Moravě. O. Tůma: Slezské a platěnické osídlení hradiska v Chotěbuzi-Podoboře. M. Nývltová-Fišáková/O. Tůma/P. Kouřil: Rekonstrukce životní pouti člověka z Chotěbuzi-Podobory (halstat) na základě přírodovědeckých metod. B. Zajacová: Pohřebisko lužickej kultúry v Kotešovej. M. Horňák: Štruktúra osídlenia lužickej kultúry na strednom Považí. T. Zachar: Zvolen-Balkán – pohrebisko popolnicových polí v kontaktnej zóne troch kultúrnych okruhov. I. Jarošová/M. Nývltová-Fišáková/T. Zachar: Pohřebiště Zvolen-Balkán ve světle přírodovědných analýz. V. Mitáš: Pohřebný rituál pilínskej a kyjatickej kultúry vo svetle pohrebiska v Radzovciach. V. Furmánek/V. Mitáš: Výskum pohrebiska kyjatickej kultúry v Cinobani. J. Chovanec: Somotorská hora 1000 rokov pred Kr. R. Čambal: Sídlisko z doby halštatskej v Dunajskej Lužnej-Nových Košariskách. M. Přichystal: Nové poznatky o nížinných sídlištích z halštatského období kultúry lužických popolnicových polí na Moravě. B. Mikulková/D. Parma: Další pohled do osídlení Hradiska u Kroměříže – výzkum z roku 2006. M. Ernée: Sídlíště bylanské kultury starší doby železné v Praze-Miškovicích. R. Sedláček/V. Vokolek: Halštatská osada v Opatovicích nad Labem, okr. Pardubice. P. Kos: Pohřebiště z doby halštatské ve Slavkově, okr. Vyškov.*

Druhý konferenčný deň uzatváral spoločenský večer, po ktorom sa väčšina účastníkov presunula do ešte príjemnejších kuloárov, kde sa do neskorých hodín (podobne ako v predchádzajúci a aj v nasledujúci večer) pokračovalo v odborných diskusiách.

18. 9. 2008, vo štvrtok, sa konala exkurzia po archeologických pamätníkoch východného Slovenska. Účastníci konferencie navštívili jaskynný komplex v Jasove, kde sa nachádza aj známa jaskyňa Fajka a Veľká jasovská jaskyňa s významnými pamiatkami predovšetkým z doby bronzovej a halštatskej. Trasa pokračovala do ústia Zádielskej tiesňavy, na úpätie monumentálneho hradiska z obdobia popolnicových polí a z doby halštatskej na Zádielskej planine. V priestore pred vstupom do Zádielskej tiesňavy bolo doložené osídlenie v neolite, intenzívne v predovšetkým dobe bronzovej, ďalšie etapy obsadenia priestoru nasledovali v dobe halštatskej, laténskej, vo včasnom a vo vrcholnom stredoveku. Po návšteve Zádielskej tiesňavy bolo ďalšou zastávkou mauzóleum Andrássyovcov v Krásnohorskom Podhradí a dielňa tradičných umeleckých remesiel v Krásnohorskej Dlhej Lúke, kde bolo ponúkané aj tradičné gemerské obedové menu.

Popoludní sme navštívili prebiehajúci výskum unikátneho a pre výskum doby halštatskej veľmi dôležitého pohrebiska v Ždani (E. Miroššayová/L. Olexa). Program exkurzie sa zavŕšil návštevou archeologického múzea a známej lokality v Nižnej Myšli, na ktorej už niekoľko desaťročí realizuje výskum L. Olexa, a kde sa podával aj podvečerný guláš priamo v areáli výskumnej základne.

Posledný deň konferencie, v piatok 19. 9. 2008, boli odprezentované tieto príspevky: *M. Čižmář: Pozdně*

halštatský nález z Pavlovic, okr. Vyškov. T. Šálková: *Analýza rastlinných makrozbytků z objektů sídliště mladší doby bronzové v Březnici, okr. Tábor (sezána 2006)*. M. Salaš: *Kopí z Kanic a meč s litou rukojetí z Újezda – dva unikátní bronzové solitéry doby popelnicových polí*. R. Korený/M. Fikrle/J. Frána: *Náramky z Drevník na Příbramsku a metalurgie olova v mladší době bronzové v Čechách*. P. Moš: *Depoty, hradiska, kopce – jak se to rýmuje...* L. Janiček/L. Chroustovský/F. Prekop/P. Křišťuf: *Nově objevený depot z Hroznětína, okr. Karlovy Vary, jako možný doklad posvátného místa*. O. Ožd'áni/T. Zachar: *Depot bronzových predmetov zo Žiliny-Považského Chlmca*.

Konferenciu sprevádzala bohatá prezentácia posterov, pri ktorých sa v prestávkach diskutovalo o aktuálnych problémoch.

Podujatie ukázalo, že bádanie o kultúrach popelnicových polí a o dobe halštatskej priťahuje stále viac aj mladých archeológov. Budeme sa tešiť na jedenástu konferenciu, ktorá by sa o dva roky mala uskutočniť v Čechách, a ktorá bude zrejme podobne bohatá a pre bádateľov rovnako inšpiratívna ako X. stretnutie v Košiciach.

Lucia Benediková

Dve pozoruhodné konferencie v Českej republike a v Poľsku

V roku 2008 som mal možnosť zúčastniť sa na dvoch zaujímavých vedeckých podujatiach, ktoré využívali poznatky medzinárodného interdisciplinárneho výskumu. V dňoch 17. 9. až 22. 9. 2008 sa v Augustowe ležiacom asi 80 km od mesta Białystok (severné Poľsko, Mazursko) uskutočnila konferencia s názvom *Pieniądz – Kapital – Praca – Wspólne dziedzictwo Europy (Białoruś – Litwa – Łotwa – Polska – Rosja - Słowacja – Ukraina)*. Usporiadala ju Poľská numizmatická spoločnosť spolu s Ekonomickou univerzitou so sídlom v Białystoku. Celkove sa prednieslo 38 referátov, z ktorých väčšinu tvorili poľské, ukrajinské, litovské a iné príspevky. Tieto boli zamerané najmä na mincovníctvo poľsko-litovských panovníkov, vládnucich od konca 14. do 17. storočia. Časť referátov bola venovaná aj antickej numizmatike v rámci celej Európy, kde sa mince chápali ako základný historický prameň k poznaniu určitého chronologického obdobia. Iné prednášky zhodnocovali najnovšie nálezy mincí; poukazovali na výrobu mincí a papierových peňazí v 18. – 19. storočí a na ich falšovanie; dotýkali sa dejín mincovní; vzniku viacerých bankových inštitúcií a pod.

Zo Slovenska sa s príspevkami na danej konferencii zúčastnili dvaja prednášatelia – M. Bovan zo Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici a J. Hunka z Archeologického ústavu v Nitre. Prvý referát sa venoval téme „Turzovci a mincovníctvo v eurokarpatskom priestore na prelome 15. a 16. storočia“. Bol zameraný na život a dielo komorského grófa Jána Turzu (1437 – 1508), ktorý bol významným bankským podnikateľom v Banskej Bystrici a okolí. Podieľal sa na obchodoch s meďou a striebrom na Slovensku aj v Poľsku, bol popredným finančníkom a najvyšším predstaviteľom kremnickej mincovne. Druhá prednáška sa zamerala na „Nálezy mincí zo Spišského hradu“ – teda z miesta, ktoré spájalo poľských, nemeckých a slovenských obyvateľov Spiša niekoľko storočí. Z hradu pochádza viac ako dvesto mincí, medzi nimi aj viacero poľských a litovských, čo robilo referát zaujímavým pre numizmatikov z týchto oblastí účastných na konferencii. Obidve slovenské prednášky boli zaradené do zborníka z konferencie, ktorý vyšiel koncom roka 2008.

Súčasťou konferencie boli viaceré sprievodné podujatia, napr. oslava výročia vzniku pobočky PNS v Augustowe a plavba po jednom z mazurských kanálov, pri ktorých sa prehlbovali vzájomné kontakty medzi zúčastnenými numizmatikmi. Z podujatia sa získalo aj viacero knižných a časopiseckých titulov. Konferencia jednoznačne ukázala, že dnes už nie je veľkým problémom vytvoriť medzinárodné projekty na určitú, pre viaceré strany zaujímavú tému, ku ktorej sa môžu vyjadriť nielen numizmatici, ale aj historici, archeológovia, bankári, finančníci a všetci záujemcovia o históriu peňazí. Pre numizmatikov niekoľkých susediacich štátov v stredo európskom priestore je dôležitých hneď niekoľko tém, akými sú napríklad Rakúsko-Uhorsko a Poľsko, nálezy mincí v širších oblastiach, obeh určitých mincí v cudzích regiónoch, prienik poľských mincí na Slovensko od prelomu 14. a 15. stor., mince nemeckých a pruských križiakov, emisie nových pamätných mincí a pod.

Hlavnou témou druhej konferencie boli *Nálezy mincí, jejich archeologický kontext a historický význam*. Uskutočnila sa v dňoch 6. – 9. 10. 2008 v renesančnom zámku v Třešti pri Jihlave. Pripravili ju predstavitelia Filozofického ústavu AV ČR, Centra mediévistických štúdií AV ČR a Univerzity Karlovy v Prahe v spolupráci s Českou numizmatickou spoločnosť (Dr. J. Militký, prof. P. Sommer). Na podujatí bolo prednesených 28 referátov, ktoré boli zamerané na šesť hlavných oblastí: a) nálezy keltských mincí v strednej Európe; b) nálezy gréckych a rímskych mincí v antickej svete; c) import rímskych a včasnobyzantských mincí do barbarika; d) mince z obdobia stredoveku a včasného novoveku; e) nálezy mincí a detektory kovov; f) nálezy mincí a právne predpisy. Poprední odborníci – numizmatici, archeológovia, hospodárski a právni historici – prezentovali množstvo poznatkov týkajúcich sa keltskej, rímskej, stredovekej a novovekej numizmatiky. Zhodnotili sa nálezy keltských mincí na Slovensku (E. Kolníková), v Poľsku (M. Rudnicki) a na českých oppidách (J. Militký). Nové výskumy a prieskumy, resp. preverenia starých nálezov, priniesli prekvapujúce zistenia z hľadiska nových typov mincí, ich rozšírenia na určitom teritóriu strednej Európy a ich chronologického zatriedenia. K antickej mincou z Norika a Panónie sa vyjadril A. Ruske. K obehu rímskych mincí v barbariku predniesli svoje referáty B. Komoróczy, A. Bursche, J. Bodzek a R. Ciolek. Výsledky analýz rímskych mincí, hlavne cisárskych denárov, z Pobaltia a severného Poľska boli obsiahnuté v prednáškach A. Romanowského, A. Zapolskej, A. Deglera. Medzi prednáškami zo stredoveku

zaujal hlavne V. Novák, ktorý spracoval ďalšie časti unikátneho pokladu islamských mincí a európskych denárov z Kelču na Morave (10. – 11. storočie). R. Zaoral podal charakteristiku nálezov neskorostredovekých mincí, ktoré chápe ako jeden zo základných prameňov historického výskumu. Sledoval ich veľkosť, rozmiestnenie, skladbu a datovanie. Tým chcel zistiť ich pravdepodobného majiteľa, a tiež to, do akej miery sa určité mince objavili v rámci obeživa. Podobný referát, zameraný však iba na nálezy pražských grošov v rakúskych a juhonemeckých nálezoch, predniesol H. Emmerig. Poukázal na obeh týchto typov českých mincí razených v priebehu 14. – 15. storočia mimo hraníc Českého kráľovstva, kde vďaka svojej kvalite zohrali významnú ekonomickú úlohu, pretože zabezpečovali domáci i zahraničný obchod. Zaujímavý príspevok mal P. Sommer. Priblížil niekoľko prípadov, v ktorých mince dokázali, alebo aspoň naznačili možné datovanie dôležitých archeologických situácií (hrobov, častí stavieb). Poukázal aj na význam mincí ako zdroja ikonografických informácií, sledujúc námety na minciach a na iných stredovekých predmetoch. J. Hunka prezentoval účastníkom konferencie poznatky o najnovších nálezoch mincí na Slovensku (13. – 15. storočie). Podnetný príspevok poskytol P. Vorel. Konfrontoval nálezy mincí z oblastí, ktoré boli v minulosti zemepanskými veľkostatkami, s písomnými prameňmi viažucimi sa k týmto veľkostatkom. Pokúšal sa zistiť, aké mince sa na týchto veľkostatkoch používali (na nákup tovarov, ako mzdy robotníkom, za predané poľnohospodárske produkty, pre potreby majiteľov); a tiež to, či sa tieto mince aj objavujú v nálezoch. Záverečná časť konferencie bola venovaná otázkam, ktoré sú dnes viac než aktuálne – právnym predpisom týkajúcimi sa nálezov mincí a nelegálnemu získavaniu mincí pomocou detektorov kovov. Archeológovia K. Smíšek a D. Daněček poukázali na význam detektorov pri prieskumoch zaniknutých polí. Štatisticky doložili prípady, keď sa klasickým archeologickým výskumom získalo iba niekoľko málo mincí. Tieto prípady porovnali s oveľa väčším počtom mincí získaných pomocou detektoru kovov. Právnička P. Jánošíková referovala o zákonných nariadeniach súčasnej českej legislatívy so vzťahom k nálezom mincí. Poukázala na zastaranosť právnych predpisov a na ich zneužívanie nálezcami. K téme nálezov mincí pomocou detektorov sa vyjadrili aj iní účastníci podujatia. Ukázalo sa, že ide o celoeurópsky problém, ktorý sa veľmi zložito rieši nielen v strednej, ale aj v západnej Európe. Používanie detektorov je prínosné iba vtedy, keď sa uplatňuje pri archeologických výskumoch a prieskumoch uskutočňovaných odborníkmi z archeologických ústavov, múzeí, pamiatkových organizácií. Súkromné osoby zneužívajú detektory na nelegálne získavanie numizmatických nálezov. Pritom dochádza k narušovaniu archeologických nálezísk a situácií, k rozdeľovaniu pokladov medzi nálezcov, k ich nelegálnemu odpredávaniu, k zatajovaniu lokalít, k miešaniu nálezov atď. Archeologický, historický a numizmatický význam takto získaných mincí je problematický, pretože nie je známa ich presná súvislosť s niektorou archeologickou lokalitou alebo situáciou. Účastníci konferencie navrhli možné východiská – prísnejšie sledovanie nálezísk, sledovanie miest, kde je možné zakúpiť určité mince, dôslednejšia kontrola súkromných zbierok, lepší kontakt so zberateľmi a pod.

Prednesené referáty budú sústredené v zborníku z konferencie. Mal by vyjsť vďaka podpore Centra mediévistických štúdií AV ČR v roku 2009.

Ján Hunka

IV. protohistorická konferencia „Keltské, germánske a včasnoslávanské osídlenie“

Medzinárodná konferencia sa uskutočnila v priestoroch Klubu Naftowca Górnik v Sanoku v Poľsku v dňoch 13. až 17. 10. 2008. Podujatie organizačne zabezpečili Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego, Muzeum Historyczne w Sanoku, Katedra praktycznej i eksperymentalnej archeologii FF Uniwersytetu Hradec Králové a Archeologický ústav Akademie věd ČR Brno. Ako v minulosti, aj pre tento ročník bola určená nosná téma referátov, ktorá bola venovaná vzťahom a kontaktom vo svete barbarov. Na konferencii sa stretlo vyše 90 odborníkov i študentov zaoberajúcich sa problematikou neskoršej doby laténskej, dobou rímskou, sťahovaním národov a včasnoslávanským obdobím. Konferenciu otvoril riaditeľ múzea v Sanoku Mgr. Wiesław Banach, zástupkyňa za univerzitu v Rzeszowe Dr. Marta Połtowicz-Bobak a prodekan Univerzity v Hradci Králové Dr. Eduard Droberjar. Prvé tri dni boli zamerané na dobu laténsku. Úvodný odborný referát predniesla významná osobnosť poľskej archeológie profesor Zenon Woźniak z Poľskej akadémie vied v Krakove. Po každom referáte nasledovala diskusia, niekedy veľmi živá a rozsiahla, najmä v prvých dňoch, kedy odzneli referáty poľských kolegov zaoberajúcich sa problematikou doby laténskej. V stredu poobede sa uskutočnila exkurzia po významných lokalitách v najbližšom okolí, na ktorej nás sprevádzali pracovníci múzea v Sanoku Piotr Kotowicz a Marcin Glinianowicz. Dobré počasie umožnilo výstup na výšinnú lokalitu Trepeza (poloha „Horodyszcze“), kde je doložená opevnená osada kultúry Otomani-Füzesabony, neskoršie osídlenie v dobe laténskej a včasnostredoveké hradisko. Pokračovali sme výstupom na polohu Horodna v Trebzi, kde sa okrem hradiska nachádza aj mohylové pohrebisko zo včasného stredoveku. Pohľad na desiatky dobre viditeľných mohýl ukrytých v hustom lese patril k pekným zážitkom. Návštevou dreveného kostolika v Ulucz zo XVI. storočia, ktorý stojí na vyvýšenine, sme exkurziu ukončili. Vnútorne vybavenie kostola, ako aj drevené ikony z neho, sme videli už v pondelok večer pri návšteve múzea v Sanoku. Kostolík sa momentálne rekonštruje. Plánovaná návšteva skanzenu ľudovej architektúry sa z časových dôvodov neuskutočnila. Vo štvrtok a v piatok pokračovali prednášky zamerané na dobu rímsku a včasný stredovek. Okrem klasických prezentácií bolo predstavené aj spracovanie výsledkov terénnych výskumov s využitím najnovšej techniky a prírodovedných postupov (spoločnosť *labrys.cz* z Prahy). Celkovo bolo odprednášaných do 50 referátov a prezentovaných 12 posterov.

Zástupcovia slovenskej strany prezentovali príspevky o dobe aténskej a rímskej: R. Čambal/M. Gregor: Dácka keramika z bratislavského oppida. G. Březinová: Neskoroláténske osídlenie Nitry a okolia. E. Krekovič: Počiatky doby rímskej na Slovensku. V. Turčan: Zázemie rímskej stanice v Stupave. I. Bazovský: Doklady výroby spôn v naddunajskom barbariku. J. Ruttkayová: Pohrebisko vo Veľkom Cetíne a nálezy z Ponitria v kontexte przeworskej kultúry. J. Beljak: Horská enkláva Germánov na strednom Pohroní. V. Varsík: Nové poznatky o osídlení Žitného ostrova v dobe rímskej.

Hlavní organizátori – M. Karwowski (Instytut Archeologii Uniwersytetu Rzeszowskiego), P. Kotwicz (Muzeum Historyczne w Sanoku) a E. Droberjar (Katedra praktické a experimentální archeologie FF Univerzity Hradec Králové) – sa prípravy konferencie úspešne zhostili a pripravili pre účastníkov bohatý program. V malom mestečku Sanok, ktoré je známe aj z diela Jaroslava Haška venovanému osudom dobrého vojaka Švejka, sa početná skupina bádateľov veľmi rýchlo udomácnila.

Účastníci konferencie z AÚ SAV Nitra pred budovou Muzea Historycznego v Sanoku.

V roku 2009 sa piata konferencia uskutoční na Slovensku, čo bolo deklarované slovenskou stranou aj vystúpením na záver konferencie. Bola určená aj nosná téma so zameraním na sídliská a ich hospodárske zázemie. Pozitívne je, že zatiaľ z každej konferencie vyšiel do roka zborník.

Gertrúda Březinová

„Biela keramika 1000 – 1700“

Pri archeologických výskumoch stredovekých objektov (hrady, kláštory, kostoly, kaštiele, mestské paláce, dedinské a mestské sídliská) je keramika najpočetnejším nálezovým materiálom. Zvláštnou zložkou týchto nálezov sú nádoby, kachlice a umelecké artefakty, vyhotovené zväčša z bielej hlíny. Biela keramika je v stredovekom a v novovekom období fenoménom, na ktorý pred polstoročím ako prvý na Slovensku upozornil PhDr. B. Polla, DrSc., počas výskumu v Nemešanoch-Zalužanoch na Spiši. Tematiku bielej keramiky na Slovensku pred takmer štyridsiatimi rokmi rozpracoval doc. PhDr. J. Hoššo, CSc. Aj v súčasnosti sa bielej keramike na Slovensku významnejšie venuje práve doc. Hoššo a teraz už aj Mgr. E. Fottová.

Z exkurzie na Hrade Füzér v Maďarsku.

Slovenská archeologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied v spolupráci s Vlastivedným múzeom a so spoločnosťou na ochranu kultúrnych pamiatok Arx Paris v Trebišove pripravili medzinárodné vedecké kolokvium, zamerané na problematiku bielej keramiky v 11. až 17. storočí. Kolokvium sa uskutočnilo 14. – 16. októbra 2008 v Trebišove a zúčastnili sa ho bádatelia z múzeí, z pamiatkových úradov, z vysokých škôl a z vedeckých ústavov zo Slovenska (Mgr. M. Comisso, Mgr. M. Čurný, Mgr. E. Fottová, PhDr. L. Gačková, Mgr. P. Harčar, PhDr. J. Chovanec, PhD., PhDr. I. Kaczarová, Mgr. R. Rusnák, PhDr. I. Strakošová, PhDr. B. Tomášová, Mgr. M. Uličný, PhD.), z Poľska (M. Gliński,

mgr E. Kubica-Kabacińska, mgr I. Mianowska, mgr N. Ziębińska) a z Ukrajiny (И. Прохненко, кандидат наук).

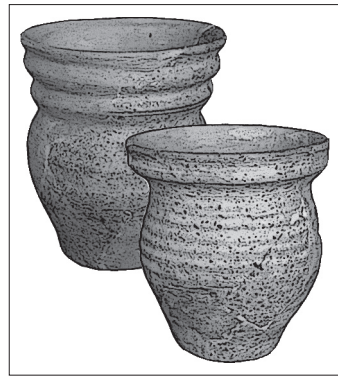

Program prvého dňa kolokvia sa začal exkurziou a prezentáciou Od šľachtica Andronika po grófa Júliusa Andrásyho v podzemí rímskokatolíckeho kostola Trebišove. Exkurzia po pamiatkach mesta pokračovala večernou obhliadkou pavlínskeho kláštora, gréckokatolíckeho kostola, grófskeho parku, Hradu Parič a Mauzólea grófa Júliusa Andrásyho.

Vedeckému programu bol venovaný druhý deň kolokvia. V poludňajšej prestávke si účastníci kolokvia prezreli juhozápadnú časť niekdajšej stredovekej dediny Parič s pamiatkovo upravenými základmi románskeho Kostola sv. Ducha z 12. – 14. storočia. Diskusný klub a vyhodnotenie vedeckého programu sa uskutočnilo vo večerných hodinách v kaštieľskej pivnici.

Tretí deň kolokvia bol venovaný exkurzii po pamiatkových objektoch v slovensko-maďarskom pohraničí (Hrad Füzér, národopisný dvor vo Füzéri a Hrad Sárospatak Maďarsku, pivnice zo 16. – 17. storočia v Tokajskej vinohradníckej oblasti na Slovensku).

Za podporu pri organizácii kolokvia a sprievodných podujatí patrí vďaka JUDr. E. Ciberemu, zástupcovi primátora Mesta Trebišov, ďalej MVDr. I. Hrdlíkovi, r.-k. dekanovi Dr. Mgr. J. Dronzekovi, M. Varehovi, I. Kónyovi a J. Kováčovej.

Poháre z bielej hlíny.

Ján Chovanec

17. stretnutie východoslovenských archeológov v Trebišove

Slovenská archeologická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied v Nitre v spolupráci so spoločnosťou Arx Paris Trebišov a s Vlastivedným múzeom v Trebišove pripravila tradičné, už 17. stretnutie východoslovenských archeológov. Podujatie sa uskutočnilo v piatok 17. októbra 2008 so začiatkom o 9.00 hod. vo Vlastivednom múzeu v Trebišove. Stretnutia sa zúčastnili archeológovia z Archeologického ústavu SAV, z Krajského pamiatkového úradu, z múzeí a z archeologických spoločností pôsobiacich v Košickom a Prešovskom kraji a prvý raz aj zahraniční hosť z Užhorodskej štátnej univerzity. Po 9. stretnutí východoslovenských archeológov roku 2000 a Zjazde slovenských archeológov roku 2006 to bolo ďalšie významné rokovanie slovenských archeológov na juhovýchode Slovenska.

PhDr. Zlata Čilinská, DrSc., moderuje program na stretnutí archeológov v Trebišove.

Na stretnutí boli prezentované príspevky o terénnych archeologických výskumoch a výsledkoch teoretického bádania v roku 2008. Keďže podstatná časť prezentácií bola z oblasti Zemplína, na podujatie sme pozvali aj učiteľov dejepisu, estetiky či výtvarnej výchovy zo základných i stredných škôl, ktorí nové poznatky z pravekých a stredovekých dejín východného Slovenska môžu využiť vo svojej pedagogickej praxi.

Archeológov a ďalších prítomných na podujatí privítal riaditeľ Vlastivedného múzea. 17. stretnutie východoslovenských archeológov slávnostne potom otvorila predsedníčka SAS pri SAV PhDr. Elena Mirošayová, CSc., a člen Predsedníctva SAS pri SAV PhDr. Ján Chovanec, PhD., gestor podujatia.

Program pozostával z pätnástich prednášok a prezentácií: E. Horváthová – R. Hreha – L. Luščíková: *Prieskum Medzibodrožia*. L. Gačková: *Archeologické výskumy spoločnosti Archeológia Zemplín v roku 2008*. P. Šimčík: *Záchranný archeologický výskum na lokalite Strážske, okr. Michalovce*. M. Soják: *Jaskyňa Leontína v archeologických prameňoch*. E. Horváthová a kol.: *Osidlenie v okolí solných prameňov na východnom Slovensku*. J. Chovanec: *Somatorská hora 1000 rokov pred Kristom*. E. Mirošayová: *Výsledky výskumu Ždaňa 2008*. II. Прохненко: *Средневековие городища и замки Закарпаття (Stredoveké hradiská a zámky Zakarpattia)*. R. Rusnák: *Pokračovanie výskumu v dominikánskom kláštore v Košiciach*. L. Luščíková: *Záchranné výskumy v Košiciach*. M. Uličný – P. Harčar: *Najnovšie výsledky výskumu v MPR Prešov*. A. Karabinoš: *Archeologický výskum*

v MPR Levoča, Kasárenská ulica 14. M. Čurný: *Archeologické doklady výroby tehál na Spiši*. P. Tajkov: *Problematika románskej sakrálnej architektúry v hornom Potisí*. J. Chovanec: *Herkules kresťanov*.

Ďalšími účastníkmi 17. stretnutia východoslovenských archeológov boli Mário Comisso, Z. Čilinská, I. Strakošová, B. Tomášová a M. Lamiová, autorka výskumu mohylníka z doby rímskej na kopci Szélmalomdomb v obci Zemplín.

PhDr. Z. Čilinská, DrSc., uvádzala predpoludňajší program a PhDr. M. Lamiová, CSc., prítomných sprevádzala odpoľudňajším programom podujatia.

Hodnotiacia seansa 17. stretnutia východoslovenských archeológov 2008 v subteréne kaštieľa Andrassyovcov sa skončila o 18.00 hodine.

Ján Chovanec

Šiesta konferencia Musaeum Hungaricum v Šamoríne

Muzeologická spoločnosť na Matúšovej zemi so sídlom v Boldogu, Trnavský samosprávny kraj – Vlastivedné múzeum v Galante a Inštitút Fórum pre výskum menšín v Šamoríne už od roku 2003 organizujú konferencie, ktorých hlavnou témou je spracovanie hmotných pamiatok maďarského etnika na Slovensku prostriedkami múzejnej práce. Po prvej konferencii s názvom Aktuálne otázky muzeologických aktivít maďarského etnika na Slovensku sa ďalšie konajú už pod hlavným názvom MUSAEUM HUNGARICUM. Hlavnou organizátorkou konferencií je riaditeľka Muzeologickej spoločnosti na Matúšovej zemi PhDr. Izabela Danterová.

28. októbra 2008 sa v Šamoríne uskutočnila v poradí už šiesta konferencia MUSAEUM HUNGARICUM V – Hmotné pamiatky maďarského etnika na Slovensku a ich múzejná dokumentácia. Konferenciu už tradične otvoril László Végh, riaditeľ Inštitútu Fórum pre výskum menšín v Šamoríne, a Jozef Keppert, riaditeľ Vlastivedného múzea v Galante.

Z desiatich prednášok boli dve archeologické. Niektoré prednášky odzneli v maďarskom, iné zas v slovenskom jazyku.

PhDr. I. Danterová pri otvorení výstavy.

Úvodnú prednášku konferencie, *István Dobó – Herkules kresťanov*, predniesol Ján Chovanec z Vlastivedného múzea v Trebišove. Z iniciatívy L. Lakatosa, terajšieho starostu v obci Ruská na slovensko-ukrajinskom pohraničí, a rímskokatolíckeho farára A. Weiszera, sa v roku 2006 začali práce na interiérových úpravách starej renesančnej časti Kostola Povýšenia sv. Kríža. V súvislosti s uložením novej dlažby sa v kostole v roku 2007 realizoval archeologický výskum. Výskumom sa odkryli podstatné časti kamenných základov pôvodne tehlového kostola z 13. storočia s predstavanou vežou z 15. storočia a kostolná krypta v priestore pod niekdajšou renesančnou kaplnkou. V presbytériu renesančnej časti terajšieho kostola sa zistili hroby zo 16. – 17. storočia, ktoré možno explicitne pričleniť šľachtickému rodu Dobóovcov. Nálezová situácia jedného z hrobov ukazuje, že patril významnej osobe, ktorá pri sebe pôvodne možno mala aj zbraň ako svoj atribút. S najväčšou pravdepodobnosťou možno tvrdiť, že to bol barón Štefan Dobó, obranca Egerského hradu, ktorý po hrdinských bojoch roku 1552 získal pomenovanie Herkules kresťanov. Množstvo šperkov a zachované ozdobné tkaniny z odevu v inom hrobe zas naznačujú, že v ňom bola pochovaná manželka Štefana Dobóa, krásavica Sára Sulyoková.

Pavel Paterka z Podunajského múzea v Komárne referoval na tému *A dunaszerdahelyi templom kriptájának feltárása* (Výskum kostolnej krypty v Dunajskej Strede). Kostol Nanebovzatia Panny Márie bol vybudovaný v 14. storočí, roku 1518 ho rozšírili o bočnú loď a v 17. a 18. storočí barokovo

upravili. Pod kostolnou svätyňou a časťou hlavnej lode bola v období baroka vybudovaná tehlová krypta. Archeologickým výskumom v roku 2007 sa v troch komorách krypty našlo asi 20 rakiev, poväčšine uložených v dvoch radoch nad sebou. V krypte pochovávali členov miestnej rodiny Kondé de Pókateleki, ktorí boli donátormi a šľachtickými patrónmi kostola. Dve komory krypty sú datované nápismi na drevených rakvách medzi roky 1743 až 1779.

Patrik Derfiňák z Inštitútu histórie Filozofickej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove svojou prednáškou *Prvé muzeálne zbierky vznikajúce v Prešove v priebehu 19. storočia* priblížil najmä zbierku Gabriela Fejerváryho, ktorý v Prešove založil prvé – súkromné – múzeum. Najpočetnejšie v ňom boli zastúpené zbierky z Egypta (papyrusové zvitky, múmie zvierat, náhrobné kamene, sošky kňazov a bohov, hlava vytesaná z bazaltu, ...) a z Grécka (bronzová a ónyxová podobiza Alexandra Veľkého, sošky Herkula, množstvo mramorových a bronzových antických sôch, strieborná plastika boha Marsa, soška bežiacieho chlapca, ...). Z etruských dielni pochádzali bronzové sošky, svietniky, zrkadlá, bronzové i hlinené nádoby, ale aj veľký zlatý náhrdelník zdobený hlavami sirén. Rímske umenie bolo okrem keramiky zastúpené kolekciami zhruba dvesto sôch či menších sošiek. Na desiatky kusov bolo možné počítať aj pamiatky čínskeho, indického a mexického umenia. Hlavnou špecializáciou majiteľa zbierky

boli staroveké a stredoveké pamiatky; nechýbali však ani pamiatky z 18. – 19. storočia či zbierka rôznych druhov dubnického opálu.

Archeologických pamiatok sa čiastočne týkala aj prednáška Attilu Agócsa z Hradného múzea vo Fiľakove *Stáročia Fiľakovského hradu – nová expozícia znovuzrodenej inštitúcie*.

Na poludnie, v prestávke rokovania konferencie, PhDr. Izabela Danterová slávnostne otvorila nádhernú panelovú výstavu o múzeách na Slovensku s názvom *Hmotné pamiatky maďarského etnika na Slovensku*.

Textovú časť jednotlivých referátov mali účastníci konferencie k dispozícii aj v písomnej forme, čo je na tejto konferencii už tradíciou. Prednášky jednotlivých bádateľov zo šiestej a nasledujúcej siedmej konferencie budú publikované v konferenčnom zborníku MUSAEUM HUNGARICUM 3.

Ján Chovanec

Seminár pri príležitosti výročia vydania monografie Vojtecha Ondroucha „Limes romanus na Slovensku“

Pri príležitosti 70. výročia vydania publikácie Vojtecha Ondroucha „Limes romanus na Slovensku“ usporiadalo Archeologické múzeum SNM v Bratislave a Mestské kultúrne a informačné centrum Stupava dňa 12. 11. 2008 seminár s cieľom pripomenúť si dielo tohto významného archeológa, numizmatika a historika. Akcia bola realizovaná s podporou Rady vedeckých spoločností pri SAV a Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV. Na seminári odzneli 4 prednášky za prítomnosti cca 40 účastníkov: *V. Turčan: V. Ondrouch, kniha „Limes romanus na Slovensku“ a výskum v Stupave. Klára Kuzmová: V. Ondrouch a klasická archeológia. Pavol Valachovič: V. Ondrouch a klasická filológia. Denisa Divileková: V. Ondrouch a výskum Devína*. Okrem samotných Stupavčanov to boli zástupcovia Archeologického ústavu SAV Nitra, Archeologického múzea SNM Bratislava a Archeologického ústavu AV ČR Brno. V priebehu prednášok i diskusie, ktorá dokumentovala záujem kultúrnej verejnosti hostiteľského mesta o svoje najstaršie dejiny, odzneli mnohé informácie, dotvárajúce profil vedeckého diela i osobnosti tejto významnej postavy slovenskej archeológie, ako aj doby, v ktorej pôsobil.

Pri príležitosti podujatia bola v Stupave jedna z novo vzniknutých ulíc nazvaná menom Vojtecha Ondroucha. Ulica novopostavených rodinných domov sa nachádza tesne pod polohou Kopec, na ktorom sú základy rímskej stanice.

Vladimír Turčan

Konferencia o európskej dobe železnej v Linzi

V dňoch 14. – 16. novembra 2008 sa v Linzi uskutočnila 3. konferencia „Interpretierte Eisenzeiten: Fallstudien, Methoden, Theorie – Interpreted Iron Ages: case studies, method, theory“ organizovaná Juttou Leskovar z Oberösterreichisches Landesmuseum Linz a Raimundom Karlom z Bangor University. Motiváciou organizátorov bolo vytvorenie celoeurópskej diskusnej platformy zameranej na neobvyklé a inovatívne prístupy v archeológii. Medzi účastníkmi boli bádatelia zo Španielska, Veľkej Británie, Írska, Belgicka, Švajčiarska, Nemecka, Rakúska a z Českej a zo Slovenskej republiky. Nielen z radenia prestávok bolo zrejme, že cieľom podujatia je predovšetkým diskusia. A tá v chladné novembrové dni v Linzi rozhodne neviazla.

Doobedie prvého dňa patrilo po úvodnom slove organizátorov pohrebnému rítu doby železnej vo svetle výmeny kultúrnych vplyvov a ideí. Druhá polovica úvodného dňa bola venovaná predovšetkým Pyrenejskému polostrovm. Kultúrne zmeny tu (na základe stavu výskumu) boli zapríčinené najmä geografickými faktormi.

Nejedného účastníka iste zaujal matematický a ekonomický model pri štúdiu distribučných procesov v praveku od Chrisa Luciana a Hilke Hennig. Zvlášť prvý z menovanej dvojice bol autorom viacerých zaujímavých otázok a úvah pri aplikácii matematických metód v archeológii. Príspevok jedného z organizátorov Raimunda Karla o zvykovom práve v mladšom praveku vychádzal z kultúrnych, etnografických a lingvistických modelov a bezpečne sa zaradil k tým menej konformným. Podobne málo formálny názov nasledujúcej prednášky prevzatý z názvu piesne od írkej kapely U2 „But I still haven't found what I'm looking for“ predstavoval metaforu pre závažný problém hiátov v osídlení doby železnej. Pri nich sa iba ťažko dá definovať skutočná príčina – je ňou absencia archeologicky datovateľných komponentov alebo skutočná neprítomnosť pravekého človeka.

Napriek avizovanej tematickej vyhranosti si na konferencii našli svoje miesto i tradičné typologické rozbory. V druhý deň ich odznelo hneď niekoľko. Univerzita v Kieli sa prezentovala výsledkami práce v oblasti krajinnnej archeológie s využitím GIS-ov a štatistiky. Nadregionálny charakter mali prednášky účastníkov od Heuneburgu (M. Steffen – W. Zirkel, O. Nakoinz – Ch. Steffen), severného Talianska (J. Kysela) a Nemecka (M. Nawroth) cez Českú kotlinu (V. Salač), stredný Dunaj (S. Müller) a severokarpatský oblúk (L. Andříšek – L. Benediková) až k brehom Dnepra (A. Hellmuth).

Záverčným dňom rezonovali očakávania vyvolané príspevkom Johna Collisa. Anglický bádateľ predstavil novú víziu tvorby (resp. rekonštrukcie) chronológie doby železnej, ktorej terminologická časť u mňa osobne vyvolala rozpaky. Obsahom predkladanej správy nie je a nemôže byť recenzia zmieneného príspevku. Vrelo však odporúčam siahnuť po nemeckej verzii textu v zborníku „Studien zur Kulturgeschichte von Oberösterreich“, ktorého tlač je naplánovaná na rok 2009. Domnievam sa, že povie mnohé o smere, ktorým sa zrejme bude „sheffieldská škola“ v nasledujúcich rokoch uberať.

Lubomír Andříšek

Medzinárodné stretnutie archeozoológov v Poľsku

Výskum osteologických zvyškov zvierat má v strednej Európe silnú tradíciu. Svoj prvý „boom“ zaznamenal v sedemdesiatych rokoch minulého storočia. V tom čase existovali takmer vo všetkých krajinách regiónu pracoviská, ktoré sa systematicky zaoberali badaním v tejto oblasti a odborníci sa pravidelne stretávali na regionálnej i na medzinárodnej úrovni (napr. sympóziu v Budapešti v roku 1971 alebo archeozoologická konferencia v Szczecine v roku 1978). Rozmach odboru v Poľsku vyústil do založenia špeciálneho vedeckého časopisu s názvom „Archeozoologia“, ktorý bol svojím zameraním v čase vzniku (1975) svetovým unikátom. V Poľsku sa vďaka viacerým osobnostiam, ktoré si vybudovali vlastné „archeozoologické školy“ na univerzitách a akadémií, podarilo disciplínu úspešne rozvíjať. K jej najvýznamnejším predstaviteľom v tom čase patrili profesori Piotr Wyrost, Marian Sobociński, Marian Kubasiewicz a Alicja Lasota-Moskalewska.

Práve posledne menovanej bádatelke bolo venované tohtoročné stretnutie poľských archeozoológov, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 26. – 29. novembra 2008 v priestoroch novo renovovaného zámku v Koszęcine. Medzinárodnú konferenciu s názvom „Badania archeozoologiczne w Polsce i Europe Środkowo-Wschodniej. Materiały – metody – interpretacje“ usporiadalo Sliezske múzeum v Katowiciach v spolupráci s Poľskou spoločnosťou pre environmentálnu archeológiu, Archeologickým ústavom Univerzity Mikołaja Kopernika v Toruni, Vedeckou spoločnosťou poľských archeológov – pobočka Katowice a Archeologickým ústavom Varšavskej univerzity. Hlavnou myšlienkou podujatia, ktoré sa uskutočnilo v rámci 3. Sympózia Environmentálnej Archeológie, tentokrát bolo posadiť do jednej rokovacej sály všetkých poľských bádateľov, ktorí sa aktívne zaoberajú výskumom zvyškov zvierat z archeologických nálezísk. Cieľom organizátorov bolo aj obnoviť kontakty s nastupujúcou generáciou archeozoológov so susedných krajín, a tak program konferencie príspevkami obohatili odborníci z Rakúska, Čiech, Slovenska, Ukrajiny, Bieloruska, Estónska a z Rumunska. Počet účastníkov konferencie dosiahol šesťdesiatku. V priebehu troch dní odznelo 34 referátov, ďalších 25 projektov a výskumov bolo prezentovaných formou posteru.

Vo štvrtok 27. novembra konferenciu slávnostne otvoril riaditeľ Sliezskeho múzea v Katowiciach Leszek Jodliński. Nasledovali príhovory hlavných organizátorov – profesora Daniela Makowieckeho, doktorky Renaty Ablamowicz a doktora Mirosława Makohonienka. M. Makohonienko prezentoval minulé i budúce aktivity Poľskej Spoločnosti pre Environmentálnu Archeológiu, ktorá vznikla iba pred tromi rokmi práve v Koszęcine. Plánované podujatia naozaj svedčia o primeranej aktivite poľských bádateľov v archeozoológii. V budúcom roku organizujú pod záštitou Medzinárodného výboru pre archeozoológiu (ICAZ) hneď dve veľké stretnutia (www.alexandriarchive.org/icaz/): 15. stretnutie pracovnej skupiny pre výskum archeo-ichtiofauny (FRWG) v Poznani a 7. stretnutie pracovnej skupiny pre výskum kostených artefaktov (WBRG) vo Wroclawi.

Po tomto slávnostnom úvode nasledoval pracovný program konferencie, ktorý bol rozdelený do ôsmich tematických blokov: 1. Materiály, metódy a interpretácie, 2. Archeozoológia a paleoenvironment, 3. Poľský archeozoologický výskum v Afrike a na Blízkom Východe, 4. Archeozoológia paleolitu, 5. Prezentácia posterov, 6. Prehistorická archeozoológia, 7. Stredoveká a novoveká archeozoológia a 8. Archeornitológia.

V prvom bloku najväčšiu pozornosť zaujali referáty Magdaleny Krajcarz (Inštitút Archeologii, Uniwersitet Mikołaja Kopernika, Toruń) o aplikácii geochemických metód pri identifikácii spôsobu opracovania predmetov z kostí a parohu. Metódy úpravy kostí/parohu vo vode, v moči, v ľúhu, v rastlinnom či v mliečnom kvase nebolo doposiaľ možné spätne z artefaktov zistiť. Na základe histologických a chemických zmien sa to Poliakom podarilo a vylepšujú metódu ďalej. Ohlas v pléne vyvolali aj prednášky Aldony Kurzawskej (Inštitút Archeologii i Etnologii PAN, Poznań) o spôsobe a interpretačných možnostiach tzv. *shell middens* (odpad zo schránok mäkkýšov) z archeologických nálezísk a Lukasa Stanaszeka o nedostatočnom výskume zvieracích zvyškov zo žiarových hrobov. V druhej sekcii zameranej na vypovedacie možnosti kostí zvierat pre paleoenvironment vyvolal najväčšiu diskusiu Dominik Ablamowicz (Muzeum Śląskie, Katowice), ktorý sa zaoberá výskytom kostí bobra európskeho v archeologickom materiáli, a ktorý upozornil na význam tohto druhu z hľadiska paleogeografických lokálnych aj regionálnych rekonštrukcií krajiny. Prízvukoval, že nie všetky zmeny v stave vody, ktoré možno zachytiť v geologických profiloch, musia byť spôsobené klimatickými alebo antropogénnymi faktormi – aj bobor voľakedy významne ovplyvňoval stav vody vo svojom okolí. Na jednom z nálezísk v Poľsku sa dokonca podarilo zdokumentovať kmene stromov zničené činnosťou bobra, a tým získať absolútne dáta so vzťahom k zaplaveniu skúmaného územia.

V poradí tretí tematický blok prednášok, ktorým sa uzavrel prvý deň konferencie, bol venovaný aktuálnym projektom Poliakov v subsaharskej Afrike a na Blízkom Východe. Archeozoologický výskum sa realizuje na lokalitách v Turecku, v Sýrii, v Egypte alebo v Sudáne. Referáty ďalších dvoch dní boli zoradené do blokov podľa chronológie.

V sekcii venovanej paleolitu bol prezentovaný výskum Medvedej jaskyne v poľskom Kletne a výskum lokalít vo Wroclawi a v českom Pavlove. Zmeny v zložení periglaciálnej fauny v Európe ako i proces vymiznutia druhu *Ursus spelaeus* sú tiež predmetom bádania poľských archeozoológov.

Nasledovali bloky prednášok, v ktorých domáci i zahraniční účastníci prezentovali nové poznatky z výskumu prehistorických, stredovekých a novovekých lokalít. Odznelo veľké množstvo referátov. Autorka tohto príspevku referovala o výskume faunálnych zvyškov zo stredovekých nálezísk zo Slovenska.

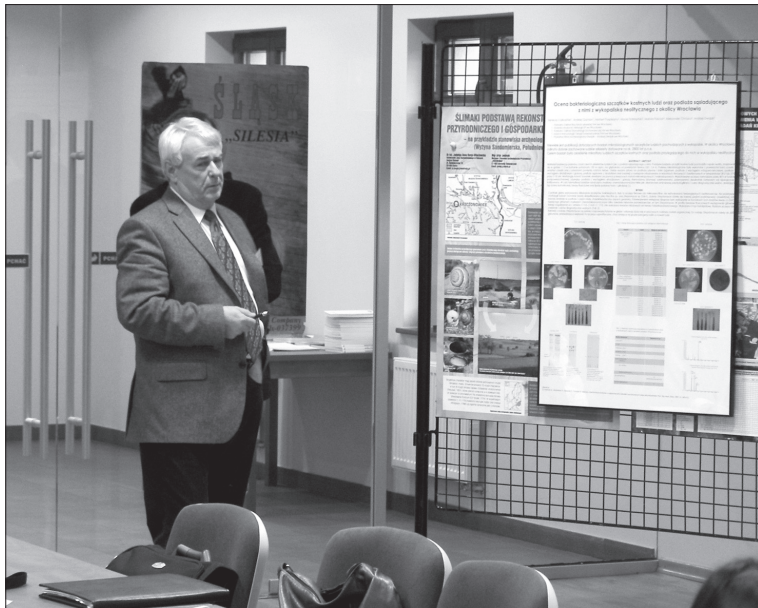
Mimoriadne inšpiratívny bol blok prednášok venovaný vtáčim zvyškom. Teresa Tomek (Inštitút Systematiky i Ewolucji Zwierząt PAN, Kraków) predniesla referát o postavení jednotlivých druhov vtákov v mýtoch, legendách a v symbolike. René Kyselý (Archeologický ústav AV ČR Praha) predstavil nový nález skeletu kury domácej, ktorý pochádza z archeologickej lokality Ostrov-Zápy. Nález bol datovaný do záveru doby bronzovej – Ha B3

(9. stor. pred n. l.), a dokumentuje tak najstarší výskyt domestikovanej formy tohto hrabavého vtáka v Európe (najstarší slovenský nález, ktorý identifikoval C. Ambros, pochádza z mohyly v Nových Košariskách a je datovaný do Ha C/ Ha D). Otázka importu kury domácej z juhovýchodnej Ázie zostáva stále nedoriešená, autor dal import tohto druhu na územie Čiech do súvislosti s príchodom kimerijských kmeňov do strednej Európy. Na problematiku domestikácie vtákov nadviazala výborná prednáška popredného archeornitológa Zbigniewa Bocheńskiego (Inštitut Systematiky i Ewolucji Zwierząt PAN, Kraków), v ktorej prehľadne predstavil stav poznatkov v tejto oblasti výskumu.

Prednáškový cyklus výborne doplnili aj postery, ktoré naplno prezentovali široký záber a možnosti archeozoologického výskumu.

Zostáva len veriť, že všetky referáty budú čoskoro publikované formou zborníka alebo v poľskom časopise Archeozoologia. Vďaka za perfektné zorganizovanie celej akcie, bohatý spoločenský program a za pozvanie patrí usporiadateľom, predovšetkým však profesorovi Makowieckemu. Možnosť prezentácie našich výsledkov v Poľsku bol dôležitým krokom k obnove spolupráce, ktorá môže, za priaznivých okolností, veľkou mierou prispieť k oživeniu archeozoologického bádania na Slovensku. Poľskí kolegovia prejavili záujem o spoločný projekt na spracovanie archeofaunálneho materiálu zo Slovenska. Začiatok realizácie analýz je naplánovaný na rok 2009, kedy profesor Norbert Pospieszny so svojim tímom navštívi Nitre. Študenti zo Slovenska, ktorí by radi participovali na takomto druhu výskumu, sú, samozrejme, vítaní.

Prof. Pospieszny pri prezentácii výskumnej činnosti svojho pracoviska Katedry Anatomii i Histologii, Wydział Medycyny Weterynaryjnej, Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu.

Zora Mikliková

VÝSTAVY

Výstava o pohrebisku kyjatickej kultúry v Cinobani

Súčasnosť ponúka široké možnosti a formy propagácie archeologických výskumov. Jednou z možností sprístupnenia ich výsledkov sú výstavy v miestach výskumov. Čoraz častejšie o ne prejavujú záujem práve zástupcovia miestnych štruktúr, ktorí si uvedomujú hodnotu kultúrneho dedičstva a jeho potenciál pre rozvoj turistického ruchu v regióne. Podotýkam, že píšem predovšetkým o výskumoch a výstavách na úrovni obcí. Prax ukazuje, že výhody takýchto výstav spočívajú v ich takpovediac komornej atmosfére, čím narážam na relatívnu nenáročnosť ich inštalácie. Tým myslím napr. menší výstavný priestor, nízky finančný rozpočet a krátky čas, v ktorých sa dajú zrealizovať. Zároveň však priznávam, že úspešnosť takýchto podujatí spravidla závisí od improvizácie realizátorov. Pravda, príprava výstav tohto druhu sa niekomu môže zdať vedecky neatraktívna. Avšak ich dosah na laickú verejnosť iste nie je malý a netreba ho podceňovať. A to uvažujem hlavne o ich úžitku pre rozvoj bádania. Odhliadnuc od spoločenskej hodnoty výstav o archeológii, tiež takto je možné osloviť občanov a získať kontakty z regiónov pre spoluprácu v odbore. Veď toto môže byť jedna z ciest, ako sa dozvedieť od miestnych patriotov a amatérskych historikov o dosiaľ neznámych pamiatkach. Nie raz sa stalo, že sa takto podarilo upozorniť na celkom výnimočné nálezy, ktoré tu nemá význam reprodukovať. Úvodnú úvahu ilustrujem príkladom.

V jarných mesiacoch roku 2008 sa vďaka dotácii vlády Slovenskej republiky a podpore vedenia Archeologického ústavu SAV v Nitre rozhodlo o realizácii zisťovacieho výskumu na nedávno objavenom pohrebisku kyjatickej kultúry v Cinobani (okr. Poltár). Výskum viedol prof. PhDr. Václav Furmánek, DrSc. Odborne a technicky na ňom participovali PhDr. Vladimír Mitaš, Ing. Jana Mihályiová a Mária Kunová. V júni a v júli 2008 bolo na jeho ploche preskúmaných 42 hrobov datovateľných od mladšej doby bronzovej do začiatku doby železnej (12. – 8. stor. pred n. l.)*. Ich spoločným menovateľom, až na dve-tri výnimky, sú kamenné hrobové konštrukcie (najmä skrinky) s bohatým hrobovým inventárom. Na ďalšie špecifiká náleziska tu, vzhľadom na obsahové zameranie príspevku, nechcem

poukazovať. Už v terénnej fáze výskumu bolo pre výnimočnosť nálezov a veľký záujem miestnych obyvateľov o výsledky bádania jasné, že by ho bolo prospešné urýchlene sprístupniť formou výstavy. Keďže starostka Cinobane Ing. Mária Švikruháová i obecné zastupiteľstvo prejavovali po celý čas skúmania pohrebiska mimoriadne sympatie k archeológii, už vtedy sa otvorene hovorilo o realizácii menšej výstavy o „ich“ nálezisku. A slovo o tom padlo nie raz aj v médiách, ktoré so záujmom sledovali celý priebeh výskumných prác. Skvelou príležitosťou pre priblíženie výskumu pohrebiska verejnosti bol Prezentačný deň Mikroregiónu Hornohrad, ktorý sa uskutočnil 20. septembra 2008. Dejiskom tohto podujatia bola tento rok zhodou okolností malebná južnostredoslovenská obec Cinobaňa.

Výstavu „Pohrebisko kyjatickej kultúry v Cinobani“ sa podarilo zrealizovať pomerne rýchlo. Od začiatku bola koncipovaná ako príležitostná výstava, ktorej cieľom je popularizovať výskum pohrebiska ľuďom hornohradského mikroregiónu. Otvorili ju prof. Václav Furmánek a autor príspevku. Výstava pozostávala z dvoch plagátov, ktoré charakterizovali výskum a približovali špecifiká pohrebneho ritu, a z trojrozmerných predmetov – hrobovej keramiky a repliky skrinkového hrobu kyjatickej kultúry. Obraz o výskume cinobanského pohrebiska vhodne dopĺňal panel s fotkami z terénu a s vybranými článkami z miestnej i celoslovenskej tlače. S potešením možno konštatovať, že do prípravy výstavy bola zainteresovaná aj pani starostka, ktorá ochotne zhotovila vernú maketu hrobovej skrinky. Nečudo, veď nie raz bola priamou účastníčkou

Časť výstavy v priestoroch OÚ v Cinobani. Foto: V. Mitáš.

terénnych prác. Výstava bola spočiatku inštalovaná v priestoroch Kultúrneho domu v Cinobani a bola sprievodným podujatím spomenutého prezentačného dňa. Iste poteší, že pri tejto príležitosti ju videlo stovky ľudí z obce a z blízkeho okolia. A určite veľa takých, ktorí by do múzea nikdy nezašli. Z debát s obyvateľmi Hornohradu som vycítil, že sú patrične hrdí na svoje najstaršie dejiny. Nielen v čase výskumu, ale aj v čase výstavy mi viacerí z nich referovali o archeologických nálezoch a náleziskách regiónu. O niektorých z nich sa dosiaľ nevedelo a rozhodne stoja za povšimnutie. Z nich vyberám napr. mohylovité útvary pod vrchom Strieborná. Nie je vylúčené, že súvisia s komplexom nálezísk z obdobia popolnicových polí v Cinobani, ktoré sú momentálne predmetom nášho záujmu.

Nie menej významnou udalosťou tejto akcie bol krst knihy „Chlieb ich každodenný“ regionálneho lingvistu-amatéra Milana Marcika z Rovnian. Jedným z trojice krstných otcov bol prof. Václav Furmánek a kniha bola symbolicky pokrstená hlinou z pohrebiska kyjatickej kultúry. Treba priznať, že nápad a okamih to boli vskutku výnimočné. Pani starostka navrhla, že po prezentačnom dni výstavku presunie do priestorov Obecného úradu v Cinobani. A tak sa aj stalo. Tam ju bolo možné zhladať až do konca roka 2008.

Na záver chcem dodať, že mikroregión s tak hustou koncentráciou nálezísk kyjatickej kultúry, ako je Hornohrad, si určite zaslúži popularizáciu pravekých dejín. Je dobré, že o tematicky podobnú výstavu už v čase výskumu prejavilo záujem vedenie Novohradského múzea a galérie v Lučenci. A to nie je všetko. Pre veľký záujem miestnych učiteľov a žiakov sa pokúsime zrealizovať podobnú výstavku začiatkom budúceho roka aj v priestoroch ZŠ a MŠ v Cinobani.

Vladimír Mitáš

*Výskumná sezóna pokračovala od 29. 9. do 15. 10. 2008. Nateraz je preskúmaných 58 hrobov kyjatickej kultúry.

AKADEMICKÝ ROK

História v dokumentoch...

...je voľným a zároveň už tradičným pokračovaním každoročných akcií venovaných Dňom študentstva na UKF v Nitre.

Tento rok sme sa rozhodli spestriť vyučovací proces študentov histórie, archeológie a muzeológie cyklom dokumentárnych filmov, ktoré boli tematicky rozdelené do dvoch učební. Vďaka tomu (a aj vďaka presnému harmonogramu) si poslucháči mohli vybrať podľa záujmu a zamerania z nasledujúcich filmových dokumentov:

I. blok:

Svet neandertálcov
Malovaná epopej, Život a smrť v dobe kamenné
Rodoský kolos a Diova socha v Olympii
Významné archeologické lokality od doby kamennej po dobu železnú
Kelti
Rimania a barbari
Významné archeologické lokality od doby rímskej po stredovek
Prospekčné metódy v archeológii
Rekonštrukcia výroby veľkomoravského šperku

II. blok:

Kelti
Rimania za humnami
Príbehy zo stredoveku: Milenci kráľovien, Právo a bezprávie
Peter Veľký
Mussoliniho kariéra
Zánik bitevnej lode Roma
Tanky – oceľové tigre
Sturmartileria – lovci tankov

Vystúpenie doc. P. Chrastinu v uniforme vojaka z čias Napoleonovských vojen.

Filmové bloky boli cez prestávky dopĺňané rôznymi aktivitami v podobe kvízov a súťaží. Veľký úspech zožalo vystúpenie doc. P. Chrastinu v dobovom kroji vojaka z čias Napoleonovských vojen.

Z radov študentov sa ako skvelé dokumentaristky ukázali študentky archeológie K. Šimunková a Z. Rejdovjanová s vlastným dokumentom "Prospekčné metódy v archeológii".

Téma ďalšieho ročníka tohto podujatia zatiaľ nie je pevne stanovená, preto uvítame návrhy aj z radov širšej archeologickej obce.

Zuzana Borzová

Výmenný študentský pobyt v Lubl'ane

V priebehu zimného semestra akademického roku 2008/2009 sa mi ako študentke 3. ročníka odboru archeológia na UKF v Nitre naskytná príležitosť absolvovať zahraničný pobyt v Slovinsku prostredníctvom programu zahraničnej mobility Archeoped 2, ktorý zastrešuje CEEPUS (Central European Exchange Program for University Studies). Táto organizácia umožňuje absolvovať niekoľkomesačný pobyt na univerzitách v stredoeurópskych a balkánskych krajinách (Albánsko, Rakúsko, Bosna a Hercegovina, Bulharsko, Česká Republika, Maďarsko, Macedónsko, Čierna Hora, Poľsko, Rumunsko, Srbsko, Slovensko, Slovinsko a Kosovo) na úrovni bakalárskeho, magisterského a absolventského štúdia.

Pred zaradením do výmenného programu je potrebné vybaviť niekoľko formalít. Prvou z nich je elektronická registrácia a vyplnenie povinného formulára uchádzača o pobyt (Mobilty Application Form). V ňom študent (absolvent) uvádza základné údaje o štúdiu, o študijnom programe na domácej univerzite (UKF Nitra), o odborných a jazykových znalostiach, ako aj o dosiahnutých študijných výsledkoch. Súčasťou formulára je prirodzene aj motivačný list (Letter of Motivation), v ktorom uchádzač v krátkosti zhodnotí, prečo sa rozhodol práve pre danú krajinu, univerzitu, študijný program, a čo od výmenného štúdia očakáva. Žiadosť musí potvrdiť domáca a následne aj hostiteľská univerzita.

Môj trojmesačný výmenný pobyt som absolvovala na Oddelku za Archeologijo (Filozofska Fakulteta, Univerza v Ljubljani). Okrem mňa absolvovali pobyt na katedre aj dvaja českí študenti a jeden študent z Chorvátska. Zo Slovenska sa pobytu zúčastnil ešte Tomáš Michalík, absolvent Katedry archeológie v Bratislave.

Pred oficiálnym začiatkom akademického roka (1. október) fakulta zorganizovala zoznamovacie stretnutie zahraničných študentov, na ktorom sme dostali základné informácie o štúdiu, ubytovaní, študentskom stravovaní a o študentských aktivitách na fakulte.

Systém štúdia v Slovinsku je v mnohom podobný tomu nášmu. Väčšina študijných programov na univerzite funguje v rámci Bolonského systému. Keďže tento systém bol tamojšej univerzite zavedený len v minulom roku,

vyššie ročníky na niektorých katedrách dokončujú štúdium ešte v „starom“ systéme (t. j. 4. ročníky klasického štúdia s prednáškami + 1 absolventský rok, v priebehu ktorého sa študenti naplno venujú písaniu diplomovej práce).

Ubytovanie je riešené podobne ako u nás formou študentských domovov. Prijemným prekvapením pre mňa boli podmienky na ubytovniach. V porovnaní s našimi internátmi sú tie slovinské čistejšie, pohodlnejšie a praktickejšie.

Jednou z veľkých výhod študenta v Slovinsku sú zľavy na stravu. Celý systém študentského stravovania funguje na princípe bonov („stravných lístkov“). Každý študent si ich môže zakúpiť po preukázaní sa študentskou kartou. Bony akceptuje v Slovinsku väčšina reštaurácií a pohostinstiev. Cena jedného lístka sa pohybuje od 1,50 € do 4 €. Počet bonov na mesiac pre jedného študenta je obmedzený (počtom pracovných dní v danom mesiaci), čo ale neprekáča, keďže sa tu s nimi „kšeftuje o dušu“.

Prvé dni na katedre boli mierne hektické. S tým nám ale veľmi pomohol Milan Horňák, ktorý na katedre pôsobí už niekoľko rokov ako odborný asistent. Zo širokej ponuky prednášok som sa nakoniec rozhodla pre Archeologickú metodológiu (doc. Darja Grosman), Archeologickú teóriu a históriu v archeológii (prof. Predrag Novakovič), a samozrejme, že som si nemohla nechať ujsť prednášky prof. Biby Teržan o dobe železnej a bronzovej. Zaujímavý bol aj cyklus prednášok z oblasti archeológie Mezoameriky, v rámci ktorých vystúpilo niekoľko slovinských odborníkov na danú problematiku. V porovnaní s katedrou v Nitre sa mi štúdium zdalo ľahšie. Možno to bolo spôsobené ústretovým prístupom profesorov, možno tým, že som bola zahraničná študentka, a teda aj ich nároky na mňa boli nižšie ako na „domácich“ študentov. Jediným problémom (najmä v prvých týždňoch) bola jazyková bariéra. Aj keď je slovinčina súčasťou rodiny slovanských jazykov rovnako ako slovenský jazyk, porozumieť jej nie je až také jednoduché, ako by sa na prvý pohľad zdalo.

Keďže CEEPUS nepodmieňuje pobyt absolvovaním skúšky na hostiteľskej univerzite, rozhodla som sa absolvovať ich na domácej univerzite (v Nitre), čo mi poskytlo viac času na spoznávanie miestnych zvykov a kultúry. Slovinsko je krajinou, kde sa história človeka dotýka na každom kroku. Okrem múzeí som mala možnosť navštíviť aj niektoré významné archeologické lokality, ako napr. Stičnu, Škocjan, Magdalensku Goru a mnohé ďalšie, ktoré sú mi veľmi dobre známe z prednášok o dobe bronzovej a halštatskej. Samotná Ljubljana bola kedysi rímskym mestom Emonou, ktoré podľa legendy založil hrdina Jason. Okrem archeologických a historických pokladov je Ljubljana známa aj architektonickými zaujímavosťami, medzi ktoré rozhodne patria mosty cez rieku Ljubljanicu.

Tri mesiace, ktoré som v Slovinsku strávila, boli pre mňa rozhodne prínosom a veľmi ťažko sa mi odtiaľ odchádzalo. Získala som veľa nových známych, navštívila niekoľko významných archeologických lokalít a v neposlednom rade získala množstvo vedomostí.

Zuzana Rejdovianová

Pohľad jednej začínajúcej doktorandky na okolitý archeologický svet a jeho možnosti...

Nejeden absolvent magisterského štúdia archeológie stojí pred vážnou dilemou, akým smerom sa bude uberať jeho ďalšie pôsobenie, a akým spôsobom prispeje k rozvoju archeologického bádania v tom-ktorom regióne, respektíve v tej-ktorej krajine práve on. Mám, samozrejme, na mysli skupinu optimistických magistratov archeológie, ktorí na tento druh vedeckého bádania nezanevrelí, a to aj napriek prekážkam v čase ich procesu vzdelávania. Isté vnútorné bariéry sa mohli vytvoriť nielen v univerzitných laviciach, ale aj v neľahkých terénnych podmienkach, a v konečnom dôsledku aj kvôli nie práve ideálnym finančným vyhlídkam ako ohodnotenia za ich vedeckú prácu. Predpokladajme, že mladý titulovaný archeológ všetky prekážky zdolá, za niekoľko rokov svojho štúdia sa čiastočne vyprofiluje a spozná skúmanú oblasť, ktorej sa chce spravidla aj naďalej venovať. Tu často nastáva problém, či by mladý odborník predmet svojho záujmu radšej riešil po stránke teoreticko-metodologickej alebo v rovine úplného protipólu, t. j. ako terénny pracovník. Tento problém by adept archeológie v podstate mohol mať vyjasnený na základe skúsenosti s písaním prác na jednej strane (od tých elementárnych seminárnych po prácu hodnú diplomanta) a terénnej praxe na strane druhej. Ale niečo iné sú predstavy a sny a niečo iné holá realita. Ideály sú síce niekedy užitočné, veď posúvajú človeka ďalej, ale niekedy treba poľaviť z utopistických predstáv, jemne pristáť na zemi a rozhladať sa po reálnych príležitostiach ... a snažiť sa skĺbiť svoje predstavy s ponúkanými možnosťami.

Pred niekoľkými mesiacmi som i ja bola postavená pred podobný problém. Každý variant môjho ďalšieho smerovania mal tak plus, ako aj mínusy, čo robilo konečné rozhodnutie zložitým. Nevedela som si samu seba predstaviť ani ako každodennú terénnu archeologičku, ale ani ako úradníčku vo verejnej správe. Prijatie na internú doktorandúru na Masarykovu Univerzitu do Brna túto zložitú situáciu nateraz aspoň čiastočne vyriešilo. Dnes, v období zjednotenej Európy, nie je neobvyklé absolvovať štúdium v zahraničí. Svojou osobnou skúsenosťou, počas semestrálneho programu Erasmus na anglickej univerzite v Sheffielde, som sa v tom len utvrdila. Odpoveď na otázku, prečo som radšej nevycestovala na britské ostrovy a neskúsila doktorandské štúdium na tamojších univerzitách (ktorých meno má predsa len lepší zvuk vo svete), je prostá. Hlavným motívom výberu práve moravskej univerzity bol nesporne môj rámec záujmu, ktorým je včasný stredovek. Väčších odborníkov na Veľkú Moravu, než tých, ktorí objavujú a skúmajú jej srdce, by som inde v Európe asi ťažko hľadala.

Nová vedecká obec, noví spolužiaci, nové prostredie, a najmä nové pravidlá vyplynuli prirodzene z nástupu na novú univerzitu. Rozdiely medzi domovskou katedrou v Nitre a medzi tou tu v Brne boli už na prvý pohľad diametrálne rozdielne. Komorné, dovoľm si tvrdiť až rodinné prostredie v Nitre, vystriedali masové počty študentov na prednáškach Masarykovej Univerzity. A neustále povinnosti vo forme seminárnych a semestrálnych prác,

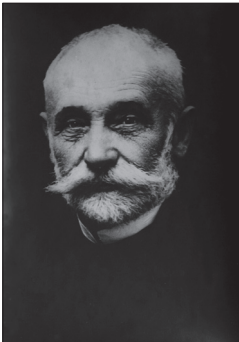
vystriedal až nadpriemerný dostatok voľného času. Na druhej strane vo výbere záujmových prednášok vysoko vedie brniansky študijný plán s ponukou predmetov nielen z užšieho či širšieho okruhu archeológie, ale aj mnohých iných z rámca multidisciplinárneho výskumu. Myslím si, že zo svojej pozície môžem nezaujato porovnávať a hľadať prínosy obidvoch katedier archeológie. Nesporne, obidve sú vynikajúcimi pedagogicko-výskumnými inštitúciami. Brniansky študijný systém dovoľuje skutočným zanietencom využiť voľné chvíle v maximálnej možnej miere v teréne, pričom študent z Nitry bude skôr pripravený po stránke teoretickej a časté sedenie nad seminárnymi prácami ho lepšie pripraví na jeho budúcu publikačnú činnosť. Aspoň takéto sú moje postrehy zo zatiaľ iba krátkeho dvojmesačného pôsobenia v metropole Moravy. Netreba však zabúdať, že každý študent je iný, a preto sa každému môže daná situácia javiť úplne odlišne.

Teším sa na možnosti, ktoré doktorandské štúdium so sebou prinesie. Popri navštevovaní výberových prednášok, ktoré sa týkajú mojej dizertačnej práce, spracúvaní zadanej témy a iných školských povinnostiach, mi stále zostáva čas venovať sa aj terénnym aktivitám v centre tohto krásneho historického mesta. Verím preto, že aj v budúcnosti dokážem sklbiť svoje archeologické aktivity do čo najideálnejšej podoby.

Katarína Válová

SPOMÍNANIE

Archeologický výskum na mohyle „Halomszer“ vo Včelinciach v roku 1908

Územie bývalej Gemersko-malohontskej stolice bolo takmer vo všetkých etapách praveku, ako aj včasného a vrcholného stredoveku husto osídlené, čo sa odzrkadľuje hlavne v počte archeologických nálezov získaných predovšetkým pri zemných prácach. Archeológia ako samostatný vedný odbor sa začala na území bývalej Gemersko-malohontskej stolice formovať až v priebehu 2. polovice 19. storočia.

Na území Gemersko-malohontskej stolice pôsobil významný poloprofesionálny archeológ **Ludovít (Lajos) Hűvössi** (1858 – 1939), ktorého celoživotná práca a úsilie nebolo doposiaľ adekvátne zhodnotené. Ludovít Hűvössi sa narodil v roku 1858 v Kocihe, v rodine dedinského učiteľa. Po svojich stredoškolských štúdiách pokračoval v teologickom štúdiu v Prešove. Svoje pôsobenie začal ako kaplán v Budikovanoch, v roku 1880 bol zvolený za evanjelického farára vo Vyšnej Pokoradzi. Túto funkciu vykonával nepretržite do roku 1930. Odvtedy až do svojej smrti v roku 1939 žil v Rimavskej Sobotě (Kovács 1982, s. 87).

Ludovít Hűvössi bol povolánim evanjelický farár, mal však obrovské nadšenie a záujem o „získavanie starožitností“. Jeho nadšenie pre archeológiu sa čiastočne prejavilo už pred vznikom Gemerského stoličného múzea. Spolu s barónom Eugenom Nyárom vystavoval Ludovít Hűvössi už v roku 1882 na Umelecko-archeologickej výstave Gemerskej stolice archeologické nálezy, ktoré získal počas archeologického výskumu „na pohanskom pohrebisku vo Vyšnej Pokoradzi“. Medzi vystavenými predmetmi boli „väčšie čierne urny s vystupujúcimi výčnelkami“, ako aj nálezy dvoch bronzových náramkov (Kol. autorov 1882, 29). Hűvössi vo Vyšnej Pokoradzi odkryl žiarové pohrebisko pilinskej kultúry. Hűvössiho záujem o archeológiu sa v plnej miere prejavil po založení Gemerského stoličného múzea v roku 1882, pričom samotný Hűvössi sa stal jedným z jeho zakladajúcich členov (Bodorová 2007, 61).

Rok 1908 znamenal v živote Ludovíta Hűvössiho ako archeológa zásadný zlom. V období od 15. júla do 1. augusta 1908 sa zúčastnil odborného archeologického seminára organizovaného Uhorským kráľovským ministerstvom pre všeobecné vzdelávanie a vieru (Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium) a jemu priamo podriadeným Hlavným krajinským inšpektorátom pre múzeá a knižnice v spolupráci s Katedrou archeológie univerzity v Kluži (Kolozsvári) v Sedmohradsku¹. Seminár bol určený predovšetkým pre pracovníkov „vidieckych múzeí“ v pôsobnosti Hlavného krajinského inšpektorátu, so zameraním na správcov „starožitností“ a múzejných archeológov. Seminár z roku 1908 musel mať zrejme pozitívnu odozvu medzi pracovníkmi jednotlivých múzeí, pretože v roku 1911 Katedra archeológie v Kluži seminár zopakovala.

Podľa našich zistení sa na seminári v Kluži v roku 1908 zúčastnilo 25 účastníkov, a medzi nimi aj Ludovít Hűvössi ako jediný múzejník z celého územia „Horného Uhorska“.

Na seminári prednášali najvýznamnejší predstavitelia uhorskej archeológie vtedajšieho obdobia – profesor Jozef Hampel, Dr. František Pulsky, Dr. Lajos Márton, ako aj predstavitelia sedmohradskej archeológie – Dr. Márton Roska, Dr. Kovács István, Dr. Pósta Béla a numizmatik Dr. Buday Árpád. Seminár bol zameraný na nasledujúce témy: všeobecná archeológia, geológia, neolit, doba bronzová, doba halštatská, doba rímska, staré mince – numizmatika, stredoveká a novoveká kultúra (Balaša 1960, 6). Seminár mal aj praktickú – terénnu časť, zameranú na metodiku archeologického výskumu. Dá sa konštatovať, že profilácia seminára bola aj v porovnaní so súčasnými podmienkami univerzitného štúdia archeológie veľmi moderná.

Práva vďaka absolvovaniu seminára môžeme Ľudovíta Hűvőssyho považovať za poloprofesionálneho archeológa s čiastočným odborným vzdelaním.

Po návrate z Kluža sa Ľudovít Hűvőssy pravdepodobne cítil dostatočne odborne spôsobilý na to, aby sa podujal na vedenie dovtedy najväčšieho archeologického výskumu v Gemeri-Malohonte – výskumu mohyly nazývanej „Halomszer“ vo Včelinciach. Rozmery mohyly v roku 1908 boli úctyhodné, jej výška bola 4 m a mala priemer 72 m. Vzhľadom na obmedzený objem finančných prostriedkov sa Hűvőssy rozhodol mohylu preskúmať sondážnym spôsobom. Sondou o dĺžke 8 m a šírke 4 m situoval do stredu mohyly a orientoval ju v smere V-Z (Loysch 1908, 142). Práce na archeologickom výskume sa začali 5. októbra 1908, zo začiatku so 6, neskôr s 10 robotníkmi. Hneď v druhý deň výskumu Hűvőssy objavil trojhrannú bronzovú strelku a zakrivenú čepeľ železného noža (Loysch 1908, 142). V ďalších dňoch pracovníci objavili aj črepy z doby bronzovej, železné platne, ako aj pozostatky troch ohnísk umiestnených nad sebou. Hűvőssy sa domnieval, že sú to stopy ohnísk, ktoré po sebe zanechali robotníci vŕšiaci mohylu.

Skutočnosť, že črepy sa zistili predovšetkým po stranách mohyly, ako aj premiešanie kultúrnej vrstvy, vzbudili v Hűvőssym podozrenie, že mohyla bola vykradnutá (Loysch 1908, 143). Hűvőssy ako profesionálny archeológ však napriek tomu pokračoval v prácach, pretože, ako sám uviedol, *“nie je pravdepodobné, že vykrádači hrobu by porušili menejcenné predmety ako kosťu a urny na jedlo, preto bolo našou povinnosťou pokračovať v prácach”* (Loysch 1908, 143).

Dňa 9. októbra 1908 objavil Hűvőssy sľubný nález. V hĺbke 2,85 m narazil na 70 cm širokú a 1,1 m dlhú plochu tvorenú hrubou koróznou vrstvou a pozostatkami spráchniveného dreva (Loysch 1908, 143). 12. októbra, v hĺbke 4 m, objavil Hűvőssy stopy hrobu v severovýchodnom rohu sondy. Neskôr, pri otváraní hrobu, bol v hĺbke 4,48 m objavený bronzový prívesok zhotovený z tenkého bronzového plechu a železná sekera vykovaná z dvoch častí. V tejto fáze prác tím archeológov vyčerpal finančné prostriedky, preto bola vyhlásená verejná zbierka (!) na pokračovanie výskumu, ktorej výsledkom bola vyzbieraná suma vo výške 272 korún a 30 halierov (Loysch 1908, 143). V ďalších dňoch boli zistené drobné nálezy, ako črepy premiešané s kosťami, bronzový krúžok, kónsky zub a pod. Plocha údajného hrobu bola odkrývaná vo výmere 36 m², pričom sa sledovala aj vrstva lepkavej hliny, ktorá sa pri výkopových prácach dňa 21. októbra náhle „stratila“ a ďalej bola odokrývaná len premiešaná vrstva. Napriek úvahe, že mohyla (resp. hrob v nej) bola vykradnutá, sa Hűvőssy pokúsil nájsť aspoň kosťu alebo jej pozostatky. 23. októbra pristúpil Hűvőssy a jeho spolupracovníci k odkrytiu samotného predpokladaného hrobu. V priestore hrobu objavili celkom päť rozbitých nádob, jedna z nich bola obrátená hore dnom, drobné kostičky a neurčiteľný bronzový predmet. Jedna z objavených nádob ležala priamo na štrkovej vrstve – podľa Hűvőssyho to bolo dno hrobu (Loysch 1908, 143). Keďže sa Hűvőssy domnieval, že hrob bol už vykradnutý, upustil od odkrývania jednotlivých častí hrobu. 24. októbra vykonal potrebné zameranie hrobu, vyfotografoval odkrytú terénnu situáciu a pracovníci následne sondu zahrnuli. Hűvőssy určil vznik mohyly v závere doby halštatskej alebo na začiatku doby laténskej (Loysch 1908, 144).

Revízný výskum mohyly „Halomszer“ vo Včelinciach bol vykonaný v rokoch 1990 až 1992 pod vedením V. Furmánka a K. Markovej z Archeologického ústavu SAV v Nitre (Furmánek 1993; Furmánek – Marková 1994).

Pôvodný výskum mohyly „Halomszer“ vo Včelinciach sa uskutočnil od 5. do 24. októbra, trval teda takmer tri týždne. Archeologický výskum bol financovaný Gemerským stoličným múzeom zo zdrojov poskytnutých Hlavným krajským inšpektorátom pre múzeá a knižnice, ako aj z verejnej zbierky. Nielen v slovenskom, ale aj v celouhorskom meradle je archeologický výskum takéhoto formátu a rozsahu na začiatku 20. storočia ojedinelý. Podobné výskumy vedelo v Uhorsku vykonať a zorganizovať len niekoľko inštitúcií s celokrajinskou alebo krajskou pôsobnosťou, akými boli napr. Maďarské národné múzeum v Budapešti alebo Sedmohradské múzeum v Kluži. Význam archeologického výskumu takéhoto rozsahu je umocnený aj tou skutočnosťou, že Gemersko-malohontské múzeum sa od svojich začiatkov profilovalo ako regionálne múzeum.

Aj v súčasnosti (o 100 rokov neskôr) je nesmierne náročné zorganizovať a financovať systematický archeologický výskum trvajúci tri týždne a zamestnávajúci 6 až 10 denných pracovníkov.

Archeologický výskum mohyly „Halomszer“ vo Včelinciach vykonaný pod vedením Ľudovíta Hűvőssyho v roku 1908. Archív Gemersko-malohontského múzea.

Archeologické nálezy získané Ľ. Hűvössym z mohyly „Halomszer“ sa nám do súčasnosti v zbierkach Gemersko-malohontského múzea nezachovali. Časť zbierok bola darovaná Maďarskému národnému múzeu v Budapešti a múzeu do Viedni.

Hűvössyho rozsiahla terénna činnosť bola zameraná na celý región historického Gemera a Malohontu. Ďalšie archeologické nálezy získal Ľ. Hűvössy počas archeologických výskumov v Horných Zahoranoch (žiarové pohrebisko kyjatickej kultúry), v Rimavskej Seči, na hrade Veľký Blh (stredoveká keramika, ako aj nálezy z doby bronzovej – pilinská kultúra), v Babinci, v Behynciach, v Čerenčanoch, v Dubovci, v Hosticiach, v Hostišovciach, v Janiciach, v Hrušove, v Rimavských Janovciach, v Širkovciach, v Starej Bašte, vo Vyšnej Pokoradzi, vo Vyšných Valiciach, v Zacharovciach, v Hajnáčke a v Maginhrade. K plnohodnotnému výkonu funkcie archeológa chýbala Hűvössymu publikačná a odborná činnosť v podobe odborného vyhodnocovania výsledkov svojich archeologických výskumov. Aj napriek tomuto zásadnému nedostatku bol Hűvössy považovaný za výborného znalca gemersko-malohontského praveku, ktorý údajne sám odkryl 3000 hrobov (Balaša 1960, 6). Práve za svoje zásluhy na poli archeológie bol po konštituovaní Československej prehistorickej spoločnosti prijatý za jej člena.

Alexander Botoš

¹Katedra archeológie univerzity v Kluži bola v roku 1899 založená ako druhá katedra v Uhorsku zaoberajúca sa odbornou výchovou a vzdelávaním archeológov. Vedúcim katedry bol Dr. Béla Pósta. Po rozpade Rakúsko-Uhorska bola univerzita v Kluži presídlená do Segedína (Szeged), kde výučba archeológie trvá do dnešných dní.

LITERATÚRA

- BALAŠA, G.: Praveké osídlenie stredného Slovenska. Banská Bystrica 1960.
- BODOROVÁ, O.: 125 rokov histórie Gemersko-malohontského múzea s akcentom na jeho počiatky. In: Zborník Gemersko-malohontského múzea Gemer-Malohont 3, 2007, 55 – 75.
- FURMÁNEK, V.: Revízny výskum pravekej mohyly vo Včelinciach. In: Obzor Gemera-Malohontu 24, 1993, 137 – 140.
- FURMÁNEK, V. – MARKOVÁ, K.: Revízny výskum mohyly z doby železnej vo Včelinciach. Slovenská archeológia 42, 1994, 369 – 397.
- KOLEKTÍV AUTOROV: Kiallítási kalauz. Rimaszombat 1882.
- KOVÁCS, I. B.: Sto rokov budovania archeologického zbierkového fondu Gemerského múzea. Obzor Gemera 13, 1982, 87 – 92.
- LOYSCH, Ö.: A méhii „Halomszer“ fölsátása. In: Mihalik, J. (ed.): Múzeumi és Könyvtári értesítő 3. Budapest 1908, 142 – 144.

Spomienka na PhDr. Mikuláša Duška, CSC., pri príležitosti jeho nedožitých deväťdesiatych piatich narodenín

V júni 2008 sme si pripomenuli nedožitú deväťdesiatu piatu narodeninu Mikuláša Duška, dlhoročného vedúceho vedeckého pracovníka Archeologického ústavu SAV v Nitre, ktorý patril ku zakladajúcej generácii slovenských archeológov. Zomrel náhle, po krátkej chorobe, iba rok po dovŕšení svojej osemdesiatky, 13. mája 1994. Výsledky jeho vedecko-výskumnej práce v nekrológu zhodnotil prof. PhDr. Jozef Vladár, DrSc. (*Vladár, J.: Za Mikulášom Dušekom, Slov. archeol. 42-2, 1994, 399-401*).

Narodil sa v učiteľskej rodine v Leviciach 7. júna 1913, kde po skončení štúdia na učiteľskom ústave ako pedagóg aj určitú dobu pôsobil. V rokoch 1945 – 1954 bol gymnaziálnym profesorom, neskôr kustódom a riaditeľom Podunajského múzea v Komárne. Počas pôsobenia v tomto meste diaľkovo študoval archeológiu v seminári prof. PhDr. V. Budinského-Kričku na Filozofickej fakulte UK v Bratislave. Štúdium úspešne skončil v roku 1952 doktorátom filozofie. Komárňanské obdobie vedeckovýskumnej činnosti súviselo predovšetkým s jeho pôsobením v Podunajskom múzeu. Realizoval viacero významných archeologických výskumov, napr. v Patinciach a v Chotíne, ktorých výsledky publikoval doma aj v zahraničí.

V roku 1954 začal M. Dušek pracovať na Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde zotrval až do svojho odchodu do dôchodku. Svoju kandidátsku dizertačnú prácu obhájil v roku 1960 a odvtedy sa začal ťažiskovo venovať najmä problematike doby bronzovej a staršej doby železnej. Zároveň však publikoval aj výsledky svojich starších výskumov v početných článkoch, štúdiách, ako i monografiách. K najzávažnejším prácam patrí spracovanie nálezov z pohrebiska severopanónskej kultúry v Patinciach (*In: Chropovský, B. – Dušek, M. – Polla, B.: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej na Slovensku I. Bratislava 1960, s. 139 – 296*). Zvláštnu pozornosť venoval Dušek aj výskumu dvoch pohrebísk zo strednej doby bronzovej: pohrebisku patriacemu do okruhu karpatskej mohylovej kultúry v Dolnom Petri (*Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei, Bratislava 1969*) a pohrebisku stredodunajskej mohylovej kultúry v Smoleniciach (*Slov. Archeol. 28, 1980, s. 341 – 382*). Osobitne treba vyzdvihnúť preskúmanie pohrebiska z doby popolnicových polí (*Slov. Archeol. 5, 1957, s. 73 – 126*) a z mladšej doby halštatskej v Chotíne (*Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotin. Nitra 1966*).

Obdobie po vzniku Slovenskej akadémie vied (1953) bolo obdobím rozmachu veľkých systematických výskumov, na ktorých sa podieľal aj Dušek. Jedným z nich bol rozsiahly výskum na hradisku Molpír v Smoleniciach, ktorý

sa stal vyvrcholením jeho celoživotnej vedeckovýskumnej aktivity. Katalóg nálezov v dvoch zväzkoch publikoval spolu s manželkou (*Dušek, M. – Dušek, S.: Smolenice-Molpír; befestigter Fürstensitz der Hallstattzeit I /1984/, II /1995/*).

Na zjazde SAS v apríli roku 2008 sme si prednáškou pripomenuli už 45 rokov od začiatku tohto systematického výskumu (*Stegmann-Rajtár, S.: Národná kultúrna pamiatka Smolenice-Molpír – 45 rokov od začiatku systematického výskumu, Informátor SAS XIX/2008/1, 8 – 9*). Vyhodnotenie bohatého nálezového materiálu z doby halštatskej z tejto kľúčovej lokality sa realizuje v rámci medzinárodného projektu (www.uni-bonn.de/vfgarch, Ursula Brosseder, Stegmann-Rajtár). Jeho prvá časť – kompletne spracovanie bronzových hrotov šípov tzv. skýtskeho typu z Molpíra už vyšla aj monograficky. Pre nás mladších bádateľov je nesmierne cenné, že sme sa mohli stať pokračovateľmi ambícií M. Duška, a že celkovým vyhodnotením unikátnej kolekcie nálezov prispejeme k zviditeľneniu jeho celoživotného diela.

Susanne Stegmann-Rajtár

Nedožitý 90. výročie narodenia doc. PhDr. Antona Točíka, DrSc.

Pri príležitosti nedožitých 90. narodenín doc. PhDr. Antona Točíka, DrSc., zakladateľa modernej slovenskej archeológie, si s úctou a vďakou pripomíname život a dielo nezabudnuteľného vedca a prvého riaditeľa Archeologického ústavu SAV v Nitre.

Anton Točík sa narodil 28. januára 1918 v Krásne nad Kysucou a celý svoj život zasvätil archeológii a záchrane slovenského kultúrneho dedičstva. Zomrel 15. júna 1994 v Nitre. Pochovaný je na nitrianskom mestskom cintoríne. Ako medzinárodne uznávaný bádateľ svojou organizátorskou a vedeckou činnosťou mnohostranne formoval a poznačil bádanie o dávných dejinách Slovenska v európskom historickom kontexte. Pred vznikom AÚ SAV v Nitre pôsobil v Štátnom pamiatkovom ústave v Bratislave a v Štátnom archeologickom ústave v Martine-Bystričke (ŠAU), ktorý sa v roku 1953 začlenil do rámca konštituuujúcich sa spoločenskovedných pracovísk Slovenskej akadémie vied. S jeho menom sa nerozlučne spája éra budovania Archeologického ústavu SAV v Nitre, ale aj rozsiahlych systematických i záchranných archeologických výskumov na Slovensku (Nitriansky Hrádok a i.). Vďaka svojmu rozmernému vedeckému dielu, ktoré bolo pri rôznych príležitostiach viackrát zhodnotené (Kolníková, E.: Anton Točík 1918 – 1994. Biografia – Bibliografia. Nitra 2000; Lichardus, J. – Vladár, J.: *Slov. archeol.* XLV-2, 1997, 221 – 352; Vladár, J.: *Historický zborník* 18, 1/2008, 255 – 259 a i.), sa stal profilujúcou osobnosťou slovenskej i európskej archeológie.

Historické zásluhy A. Točíka o budovanie slovenskej povojnovej archeológie ako dlhoročného riaditeľa AÚ SAV v Nitre (1953 – 1970), ale aj významného predstaviteľa medzinárodných archeologických organizácií, sú nespochybniteľné. Stal sa integrujúcou a rešpektovanou osobnosťou, ktorá vytvorila priestor pre tvorivú činnosť všetkých generačných vrstiev. Povedané slovami A. Einsteina: „Hodnota človeka nie je v tom, čo urobil pre seba, ale pre iných“. Tieto slová v celistvosti vystihujú mnohostranné aktivity A. Točíka v oblasti vedy, ktorej zasvätil celý svoj tvorivý život. Svedčia o tom rozsiahle archeologické terénne výskumy, ktoré realizoval v povojnovom období, ale aj obdivuhodné vedecké dielo. Jeho zásluhy o poznanie doby bronzovej sme zhodnotili v rozsiahlej štúdii (Lichardus, J. – Vladár, J.: *Slov. archeol.* XLV-2, 1997, 221 – 352). Pravda, jeho prínos pre bádanie je nesporný, pretože sa zaslúžil aj o poznanie rôznych období praveku a včasnej doby dejinnej, osobitne pre osvetlenie problematiky počiatkov našich národných dejín.

Anton Točík bol objaviteľom nielen nitrianskej kultúry, ale aj ďalších pravekých kultúr a skupín, pomenovaných podľa eponymných slovenských lokalít. Je podľa neho pomenovaná aj ulica na sídlisku Klokočina v Nitre a jeho zásluhy bude čoskoro pripomínať aj pamätná tabuľa, pretože sa pričínal o. i. aj o záchranu a rekonštrukciu Nitrianskeho hradu od roku 1952. Tu bolo v rokoch 1953 – 1990 aj sídlo AÚ SAV.

To všetko sú dôvody, prečo si pripomíname nedožitý 90. narodeniny tejto výnimočnej osobnosti slovenskej i európskej archeológie a jeho inšpirujúci odkaz pre budúce generácie.

Jozef Vladár

Slávnostné odhalenie sochy Magna Mater v Šuranoch-Nitrianskom Hrádku v roku 1998. Dielo akad. soch. Jaroslava Gubrica.

V roku 2008 si pripomínáme životné jubileá našich členov

85 rokov

PhDr. Richard Marsina, DrSc.

80 rokov

Štefan Meliš

75 rokov

Ernest Poliak, PhDr. Mária Rejholcová, Jozef Stupavský

70 rokov

PhDr. Zoltán Drenko

65 rokov

PhDr. Ladislav Veliačik, DrSc.

60 rokov

RNDr. Július Jakab, CSc., prof. PhDr. Eduard Krekovič, CSc., PhDr. Elena Miroššayová, CSc., doc. PhDr. Michal Slivka, CSc.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Štefan Meliš – osemdesiatnik

Dňa 9. septembra 1928 sa narodil v Prahe dlhoročný spolupracovník Považského múzea v Žiline a Archeologického ústavu SAV v Nitre pán Štefan Meliš. Od roku 1958 sa stal verným spolupracovníkom mnohých archeológov a doteraz, aj v takomto vysokom veku, neúnavne sleduje všetko, čo sa deje v okolí jeho bydliska v Považskej Bystrici. Záujem o naše najstaršie pamiatky sa v ňom prebudil pri prvej samostatnej obhliadke významnej lokality – malého opevnenia Predná hôrka v Jasenici, ktoré si všimol už v roku 1958 pri ceste z Papradna (kde vtedy býval) k Nosiskej priehrade, ktorú práve vtedy dokončili a začali napúšťať vodou. Nálezy prvých drobných črepov púchovskej kultúry, ktoré tu objavil, ho priviedli na myšlienku napísať o svojom objave Dr. Antonovi Petrovskému do múzea v Žiline. Tak začala ich dlhoročná spolupráca, ktorá trvala až do roku 1967, kedy Dr. Petrovský zomrel. Štafetu vzájomnej spolupráce prevzal vtedy nový pracovník múzea – pisateľ tejto zdravotnice. Osud tak tomu zrejme chcel, že sme na hrádku Predná hôrka po 40. rokoch od jeho prevej návštevy spolu našli vzácnu keltskú striebornú mincu nitrianskeho typu, ktorá sa stala hlavným symbolom novej expozície inštalovanej v Púchove a venovanej práve púchovskej kultúre.

Š. Meliš za 50 rokov svojej prieskumnej práce v teréne severozápadného Slovenska objavil desiatky slovanských mohýl, ako aj sídliská, počnúc staršou dobou kamennou a končiac stredovekom. Hrádky a hradiská, najmä púchovskej kultúry i slovanské. Na malom opevnení v Dolnej Maríkovej, v polohe Široká, našiel dokonca vzácny depot železných nástrojov z 9. stor., ktorý odovzdal do AÚ SAV v Nitre. Spolu sme viedli archeologický krúžok v Považskej Bystrici, v ktorom sa vyše 10 rokov schádzali nadšenci pre naše najstaršie pamiatky. Dokonca sme spolu urobili aj výstavu nálezov získaných počas vlastivedných vychádzok do okolia Považskej Bystrice. Pán Meliš Obetavo spolupracoval aj s Jazykovedným ústavom Ludovíta Štúra, pre ktorý zbieral chotárne názvy. Často sa zúčastňoval aukcií v rôznych mestách, kde sa mu niekedy podarilo zachrániť vzácne archeologické nálezy a nezištne ich odovzdal do múzea v Žiline. V posledných rokoch sa venuje aj drobnej drevorezbe a jeho práce boli prezentované na rôznych výstavách. V roku 2003 mu dokonca vyšla krásna kniha venovaná práve týmto malým umeleckým dielkam.

Mnohí poznajú pána Meliša ako neúnavného spolupracovníka a nezištného človeka, ktorý sa už 50 rokov venuje zachraňovaniu našej najstaršej histórie. Do ďalších rokov mu aj v mene ostatných, ktorí ho poznajú, želim veľa zdravia a ešte veľa radosti v kruhu svojej rodiny, aby sa mu aj naďalej darilo tak ako doteraz.

S pozdravom všetkého dobrého...

Jozef Moravčík

K životnému jubileu prof. Richarda Marsinu, DrSc.

4. mája 2008 oslávil významné životné jubileum – osemdesiate piate narodeniny – popredný slovenský medievalista prof. Richard Marsina, DrSc. Narodil sa v Šahách, a po absolvovaní gymnázia vyštudoval odbor história – filozofia. 10 rokov pracoval v archívniectve, o. i. spracovával fondy viacerých archívov v Bratislave a v Nitre. V rokoch 1960 – 1984 pôsobil v Historickom ústave SAV v Bratislave, kde bol v jednom období aj vedúcim oddelenia dokumentácie a vydávania stredovekých prameňov, tiež vedúcim oddelenia najstarších dejín Slovenska, popritom vedeckým

tajomníkom a krátky čas aj zástupcom riaditeľa ústavu. V roku 1985 bol nútený odísť do dôchodku a až v roku 1990 mu bolo umožnené pokračovať v prerušenej práci v Historickom ústave SAV, kde zotrval až do roku 1995. Od roku 1990 je členom výboru Matice slovenskej, na jej pôde inicioval obnovenie Historického odboru MS. Dodnes pracuje v Slovenskom historickom ústave MS a je členom prezídia MS. Jeho aktivity sa výraznou mierou odrazili aj v rámci jeho prednášateľskej činnosti na vysokých školách. V rokoch 1961 – 1980 prednášal externe na odbore archívnictva FF UK v Bratislave stredovekú diplomatiku. Od roku 1992 pôsobí na Fakulte humanistiky Trnavskej univerzity, kde prednáša úvod do štúdia dejín, stredoveké dejiny, európsku diplomatiku, slovenskú historiografiu atď. V rámci jeho pôsobenia v rôznych komisiách a spoločnostiach je dôležitým obdobie rokov 1960 – 1965 a 1971 – 1992. V tomto čase vykonával funkciu tajomníka Československo-maďarskej zmiešanej historickej komisie. Okrem iného prispel k rozšíreniu fotografickej zbierky dokumentov viazucich sa k spoločnej slovensko-maďarskej histórii v 12. – 16. storočí. Tie sú dôležité nielen pre poznanie dejín mnohých slovenských lokalít, ale aj pre bližšie poznanie histórie ich obyvateľov. Obsiahlejšie sa životným osudom R. Marsinu venujú napr. práce V. Matulu (K šesťdesiatinám PhDr. Richarda Marsinu, DrSc., Historický časopis 31, 1983, 486 – 488), F. Sedláka (K významnému jubileu PhDr. Richarda Marsinu, DrSc., Slovenská archivistika 28, 1993, 176 – 179) a V. Sedláka (Úvodom, In: Zborník príspevkov k slovenským dejinám /zost. V. Sedlák/, Bratislava 1988, 9 – 14).

Jubilant dosiaľ publikoval skoro 440 príspevkov rôzneho rozsahu a zamerania. Z jeho pera vyšlo 20 monografií a syntéz. Editoval 12 zborníkov. Jeho bibliografia obsahuje záznamy o 166 vedeckých štúdiách a odborných článkoch. V rámci drobných príspevkov je uvedených 238 prác (bližšie I. Mikuličová, Personálna bibliografia prof. R. Marsinu, In: Zborník príspevkov k slovenským dejinám /zost. V. Sedlák/, Bratislava 1988, 349 – 394). V svojich prácach priniesol zásadné výsledky bádania o najstarších dejinách stredovekého Slovenska. V nich sa zaoberal najmä týmito štyrmi okruhmi problémov: 1) kritickým vydávaním základných stredovekých prameňov; 2) históriou slovenských stredovekých miest; 3) dejinami slovenskej historiografie; 4) spolu s ďalšími autormi sa podieľal na vzniku viacerých syntéz dejín Slovenska.

Jubilantovi sa podarilo vytvoriť niekoľko sérií monografií, v ktorých sú širokej vedeckej aj odbornej verejnosti priblížené základné stredoveké dokumenty späté s históriou Slovenska. Ich kriticko-diplomatické vydanie bolo publikované ako slovenský diplomatár písomností z r. 805 – 1260 (Codex diplomaticus et epistolaris Slovaciae, I-II, Bratislava 1971, 1987). Výber najvýznamnejších dokladov z r. 863 – 1918 o Slovensku pripravil do tlače spolu s ďalšími autormi. Vyšiel ako prvý diel Dokumentov slovenskej národnej identity a štátnosti (Bratislava 1998). Spolu s M. Kušíkom pripravili a publikovali doklady k urbárom feudálnych panstiev na Slovensku (1-2, Bratislava 1959). Autor sa podieľal aj na edícii dokumentov vydávaných vydavateľstvom RAK (kde o. i. vyšli napr. Legendy stredovekého Slovenska, Budmerice 1997). Mnohé z týchto prác sa stali nevyhnutnou pomôckou desiatok archívárov, historikov, vlastivedných pracovníkov a iných záujemcov o naše dejiny. Svoje rozsiahle poznatky o histórii stredovekého Slovenska v 9. – 15. storočí priblížil v syntetických prácach (Metodov boj, Bratislava 1985; Slovensko zv. 1, Bratislava 1971, 1978, 1986; Přehled dějin Československa zv. 1, Praha 1980; Slovenské dejiny, Martin 1993, Dejiny Maďarska, Brno 1993; Vojenské dejiny Slovenska 1, Bratislava 1994). Všetky sa rýchlo stali základnými kompendiami vedomostí o našej histórii.

Z najdôležitejších zborníkov editovaných jubilantom je nutné uviesť aspoň niekoľko titulov – Vznik a počiatky mesta Kremnice 1328 – 1430, Banská Bystrica 1969; Spišské mestá v stredoveku, Košice 1974; Žilina, dejiny a prítomnosť, Martin 1975; Slovenský ľud po rozpade Veľkomoravskej ríše, Bratislava 1984; Národnostný vývoj miest na Slovensku do roku 1918, Martin 1984; Banské mestá v stredoveku, Martin 1990; Städte im Donauraum, Bratislava 1993, Skalka pri Trenčíne. Miesto legiend a pútí, Trenčín 1997, Svätopluk 894 – 1994, Nitra 1997. Štúdie rôznych autorov, aj jubilanta, publikované v týchto zborníkoch, priniesli prekvapujúce poznatky nielen o vývoji územia Slovenska v 10. a 11. storočí, ale tiež o počiatkoch a vývoji našich miest v 13. – 15. storočí.

Štúdie prof. Marsinu sú zamerané na množstvo problémov súvisiacich najmä s kritickou analýzou desiatok listín z Gemera, Kysúc, Liptova a Trenčianska, týkajúcich sa aj dejín Banskej Štiavnice, Bzovíka, Bratislavy, Bytče, Dubnice, Ilavy, Krupiny, Nitry (aj Zobora), Novej Bane, Trenčína, Zvolena a Žiliny. Nový pohľad na našu históriu priniesli jeho práce o vývoji kresťanskej organizácie v 8. – 11. stor. (1997), o kristianizácii Maďarov (1992), o osídlení Slovenska v 11. až polovici 13. stor. (1984), o počte a hustote obyvateľstva v Uhorsku do počiatku 14. stor. (1961), o mestách a trhoch na Slovensku do konca 13. stor. (1978) a o štruktúre šľachty na Slovensku do 16. stor. (1984). Vo svojich drobných príspevkoch jubilant propagoval nielen práce význačných slovenských historikov, ale tiež diela popredných českých, chorvátskych, maďarských, moravských, poľských a rakúskych archívárov a historikov. Neraz reagoval kriticky na nimi predložené názory.

Svojimi prácami dokázal prof. R. Marsina nastoliť nový pohľad na našu národnú históriu. V nejednom prípade boli jeho názory výrazne odlišné od zistení autorov pôsobiacich v 18. – 19., resp. na začiatku 20. storočia. Dokázal sa kriticky vyjadriť aj k dielam mnohých súčasných maďarských historikov. Pod jeho vedením sa prostredníctvom prednášok, seminárnych a diplomových prác sformovala nová generácia archívárov a historikov. Tí prehľbujú ním nastolené tézy, ktoré dopĺňajú o nové poznatky získané v archívoch štúdiom ďalších historických prameňov. Aj preto je možné súčasné syntézy dejín Slovenska dopĺňať o desiatky nových faktov a informácií. Mnohé poznatky vyslovené prof. R. Marsinom pomáhajú aj pri archeologickom bádani, pretože poukazujú na začiatky stredovekého

osídlenia stoviek lokalít, tiež sú osožné pri poznaní vývoja cirkevnej organizácie, pri prieskumoch zaniknutých stredovekých dedín a pri poznaní počiatkov slovenských kráľovských a banských miest.

Do ďalšej práce želáme jubilantovi veľa úspechov.

Ad multos annos!

Ján Hunka

Životné jubileum Márie Rejholcovej

V roku 2008 sa dožila vzácneho životného jubilea PhDr. Mária Rejholcová (nar. 1. 6. 1933), rod. Hrmová. Celé jej profesionálne pôsobenie je zviazané s Archeologickým ústavom SAV, kde začala pracovať už v roku 1948. Po 45 rokoch plodného života odišla v roku 1993 do zaslúženého odpočinku.

Realizovala celý rad významných terénnych výskumov, z ktorých dominantné postavenie majú vykopávky rozsiahleho pohrebiska v Čakajovciach.

Charakteristickými črtami jej práce vždy boli precíznosť a dôslednosť. Tie sa prejavili nielen počas terénnych aktivít, ale aj v procese dokumentovania a publikovania početných príspevkov (kompletná bibliografia pozri Slovenská archeológia XLVI-2, 1998).

Jubilantke želáme do ďalších rokov veľa zdravia a radosti!

Jozef Zábojník

Významné životné jubileum Zoltána Drenku

Významného životného jubilea sa dožil aj PhDr. Zoltán Drenko, narodený 2. mája 1938 vo Fiľakove.

Jubilant je absolventom Karlovej Univerzity v Prahe. Patrí k žiakom dnes už legendy československej archeológie prof. J. Filipa. Krátky čas pôsobil v Okresnom múzeu v Jičine.

Od roku 1966 až do odchodu do dôchodku bolo jeho pracoviskom Slovenské národné múzeum v Bratislave. Ťažiskovo sa venoval historickej archeológii, pričom viedol viacero výskumov (Strečno, Dolné Strháre, Červený kameň, Bizovo, Svodín a ďalšie), ktorými obohatil nálezový fond múzea o mnohé cenné artefakty. Nezabudnuteľné ostávajú jeho prednášky, v ktorých vedel o výsledkoch svojich výskumov referovať mimoriadne príťažlivým, až dramatickým spôsobom. Ďalšou záujmovou sférou jubilanta bola otázka pobytu keltských kmeňov na slovenskom území, kde sa ich prekvapivo neštandardným spôsobom snažil identifikovať a lokalizovať. Poslednou z odborných tém, ktorou sa Z. Drenko zaoberá aj v súčasnosti, je obdobie tureckých výbojov. Pozoruhodný výstup z tejto tematiky predstavil jubilant aktuálne v podobe výstavy v komárňanskom múzeu.

Zoltán Drenko je osobnosť, ktorá celým svojim osobným a pracovným životom vždy kráčala vlastným rytmom a spôsobom. Prajeme mu, aby mu i naďalej slúžilo zdravie a mal dostatok energie i chuti na realizovanie svojich cieľov.

Vladimír Turčan

Životné jubileum Heleny Bublovej

Dňa 10. novembra 2008 sa dožila krásneho okrúhleho sedemdesiateho životného jubilea pani Helena Bublová. Väčšinu svojho života zasvätila práci v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde pôsobila v rokoch 1956 – 1995. Svoje schopnosti mala možnosť uplatniť najskôr v dokumentačnom oddelení, potom na sekretariáte riaditeľa a neskôr aj ako vedúca ústavnej knižnice. V rámci projektu montážnej archeológie sa zúčastnila na terénnych aktivitách v Španej Doline a v Slovinkách, pričom sa ako spoluautorka podieľala i na publikovaní získaných výsledkov (Točík, A. – Bublová, E.: Príspevok k výskumu zaniknutej ťažby medi na Slovensku. Štud. zvesti AÚ SAV 21, 1985, 47 – 135). V priebehu nasledujúcich vyše dvadsiatich rokov pracovala ako výkonná redaktorka. Vďaka jej úsiliu pri príprave a úprave či už periodík Slovenská archeológia, Študijné zvesti AÚ SAV, AVANS, alebo početných monografií a zborníkov z konferencií a sympózií, vykazovali ústavné publikácie veľmi vysokú jazykovú a redakčnú úroveň (Ožďáni, O.: Jubileá. Slov. Archeológia 46, 1998, 123). Na pani Helenu Bublovú stále myslíme a budeme myslieť ako na človeka, ktorý popri svojej náročnej a rozsiahlej práci dokázal v prípade potreby poradiť aj iným, a to s privetivosťou, ktorá bola a je pre ňu taká charakteristická. Do ďalších rokov života jej prajeme mnoho zdravia, šťastia a spokojnosti a s úctou spomíname na jej významný prínos pre slovenskú archeológiu.

Ivona Vlkolinská

K životnému jubileu doc. PhDr. Michala Slivku, CSc.

V roku 2008 sa doc. PhDr. Michal Slivka, CSc., popredný slovenský archeológ, historik, medievalista a pedagóg, dožil v plnej duševnej i fyzickej sviežosti významného životného jubilea, svojich šesťdesiatin. Svetlo sveta uzrel dňa 9. júla 1948 v spišskej dedinke Letanovce, okr. Spišská Nová Ves, ako druhorodený syn mimoriadne pracovitých, čestných, zásadových a hlboko kresťansky založených rodičov, súkromne hospodáriacich roľníkov na svojich malých parcelkách i v dobách minulého režimu. Tvrdá a poctivá každodenná práca okolo hospodárstva v trojdetnej rodine, skromné materiálne podmienky a výchova prísneho ale spravodlivého otca a láskavej mamky, ako aj prekrásna príroda Slovenského raja a kultúrno-historické skvosty Spiša nepochybne od útlej mladosti pozitívne prispeli k formovaniu charakteru a svetonázorovej orientácie mladého Miška k duchovným hodnotám, cieľavedomosti a nezlomnosti. Viedli ho tiež k čestnosti, osvojeniu si zodpovednosti k povinnostiam

životného údelu, ale aj k láske k rodnému kraju, k slovenskému národu a k jeho dejinám.

Napriek tomu, po vychodení základnej školy v rodnej dedine, v rokoch 1963 – 1967 študoval na Strednej priemyselnej škole geologicko-baníckej v Spišskej Novej Vsi. Po maturite sa však rozhodol naplniť svoju odvekú túžbu stať sa archeológom, a pretože v roku 1967 sa na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, na Katedre všeobecných dejín a archeológie neotváral študijný odbor archeológia, v rokoch 1967 až 1968 pracoval v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde sa ako technický pracovník na výskume PhDr. Karola Pietu, DrSc., na Havránku v Liptovskej Mare zasväcoval do tajov archeologického terénneho výskumu a samotného vedného odboru. Po prijatí na štúdium archeológie na FF UK v Bratislave v roku 1968 sa prejavil ako svedomitý a cieľavedomý študent, ktorý sa od prvopočiatku riadil tým štúrovským národom na život „Veľa tvoriť, málo troviť a učiť sa!“ Už ako prvoročiak na internáte po nociach spracovával regionálne dejiny Spiša a osobnosti významných spišských dejateľov akými boli napr. Michal Greisiger a Alexander Mních. Po úspešnom ukončení 4. Ročníka, začiatkom júna v roku 1972, však došlo ku katastrofe. Vtedajší dekan FF UK v Bratislave na základe disciplinárnej komisie zo dňa 16. júna 1972 Michala Slivku vylúčil zo štúdia na vysokej škole. Za hlavný dôvod sa uvádzala skutočnosť, že ako občan ČSSR „nenávisťne odmietal komunistickú ideológiu a politiku nového vedenia KSC“ (pozn. autora: t. z. „normalizačného vedenia“). Nepomohlo ani ďalšie odvolanie na rektorát UK, a tak rektor UK v prípise zo dňa 30. októbra 1972 „nevyhovel odvolaniu a potvrdil správnosť rozhodnutia disciplinárnej komisie, ako aj rozhodnutie dekana FF UK o vylúčení“. Žiaľ, dnes ťažko hľadať, kto niesol hlavný podiel viny na tomto výsledku; je nepochybné, že všetko sa začalo na hlavnej správe ŠTB zavedením osobného zväzku na nášho jubilanta s krycím heslom „Študent“, ktorý je zaregistrovaný pod č. 11 539. Michal Slivka sa po tomto definitívnom verdikte nezlomil, nerezignoval, ale začal manuálne pracovať v Bratislavskom stavebnom podniku. V rokoch 1973 až 1974 sa mu podarilo dokončiť úspešne štúdium archeológie obhájením diplomovej práce na tému „Slovanské osídlenie východného Slovenska“.

Po absolvovaní vysokej školy bol v rokoch 1974 – 1980 pracovníkom Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody na pracovisku v Prešove, kde úspešne zúročoval svoj organizačný talent a nadobudnuté vedomosti realizovaním výskumov viacerých archeologických lokalít, najmä hradných areálov (napr. Trebišov – hrad Paričov, Šarišský hrad, Kapušany, Medzianky), a publikovaním ich výsledkov. Neskôr, v rokoch 1981 až 1993 bol zamestnancom Archeologického ústavu SAV v Nitre. Jeho flexibilita a schopnosť reagovať na nové podnety, politické situácie a spoločenské potreby sa zúročila v roku 1993 vysoko aktívnym podielom pri zakladaní Trnavskej univerzity v Trnave, kde sa presadil nielen ako výborný a obľúbený pedagóg, ale aj vo funkcii predsedu Akademického senátu Trnavskej univerzity v období od 1. februára 1993 do 15. októbra 1996. Od 16. októbra 1996 dodnes pôsobí na Filozofickej fakulte UK v Bratislave, kde najprv prednášal na katedre etnológie, odbore religionistiky a od 16. februára 1998 na katedre archeológie, kde bol v rokoch 1998 až 2004 jej vedúcim. Popri svojich časovo náročných pedagogických a odborných povinnostiach si priebežne nachádza čas na externé prednášky na Katolíckej univerzite v Ružomberku (v r. 2008) a aj na Trnavskej univerzite v Trnave.

Samozrejme, že popri náročnej terénnej, pedagogickej a odbornej činnosti nezabúdal ani na svoje vedecké napredovanie a naplňal tak krédo štúrovskej výzvy „učiť sa“! V roku 1980 získal na FF UK v Bratislave titul PhDr. na základe obhajoby práce o stredovekom kováčstve a hutníctve (*Historica Carpatica* IX/1978 – XII/1981), v roku 1992 mu bola v AÚ SAV v Nitre udelená vedecká hodnosť kandidáta historických vied (CSc.) na základe obhajoby dizertačnej práce venovanej feudálnym rezidenciám a v roku 1994 sa na FF UK v Bratislave habilitoval na docenta na základe obhájenia habilitačnej práce „Archeologická verifikácia kresťanských stavieb a ich význam v štruktúre osídlenia Slovenska“. Absolvoval tiež viaceré zahraničné študijné pobyty v Maďarsku (Budapešť), v Poľsku (Krakov, Varšava) a v Nemecku, kde získal jednoročné štipendium KAAD (Katholischer Akademischer Ausländer-Dienst) na Katolíckej univerzite v Eichstáte a v Bamberku.

Z rozsiahlych archeologických terénnych výskumov, zrealizovaných našim jubilantom i v ťažkých materiálnych podmienkach a zamierovaných najmä na výskum hradných areálov a sakrálnych stavieb treba spomenúť, okrem už menovaných, aspoň výskumy v Chrásti nad Hornádom, v Poprade-Stojanoch, v Poprade tiež výskum kostola sv. Egidia, karner v Trenčíne, výskum sakrálnych pamiatok v Bratislave-Rusovciach a Bratislave-Vajnorochoch, kláštora v Spišskom Štiavniku, Castra Marcelli na Zelenej hure v Hrabušiciach, a v neposlednom rade systematický výskum

zaniknutého kartuziánskeho kláštora na „Lapis refugii“ na Kláštorisku v Slovenskom raji, v katastri obce Letanovce, ktorý tu M. Slivka realizuje od roku 1983. Tento výskum je nepochybne najvýznamnejšou aktivitou nášho jubilanta, a od r. 1986 sa stal aj súčasťou mládežníckej ekologicko-záchrannej aktivity známej pod názvom *Strom života*. V rámci mimovládnej organizácie Kláštorisko, n.o., ktorej duchovným otcom je práve M. Slivka, sa začala postupná revitalizácia pamiatky tohto stredovekého kláštora, ktorá bola zatiaľ zavŕšená rekonštrukciou cely č. 1. Podľa predstáv autora výskumu, by sa malo oživenie tejto pamiatky týkať jej troch základných funkcií: vedeckého duchovného centra, umeleckej dielne a liečiteľského ústavu. Toto, dá sa povedať, heroické snaženie a práca, bola pri príležitosti 15. ročného vyhlásenia NP Slovenský raj ocenená aj Ďakovným listom ministra životného prostredia SR. Nedá mi nespomenúť, že hodnota výskumu Kláštoriska spočíva aj v rovine pedagogicko-výchovnej. Študenti archeológie, histórie, ale aj iných odborov, ktorí tu pracovali, boli vedení vedúcim výskumu k poctivosti, čestnosti, k ucteniu si morálnych a duchovných hodnôt človeka a treba zdôrazniť, že po mnohých rokoch sa bývalí pracovníci radi vracajú na miesta svojho pôsobenia a s láskou spomínajú na Miška, ich vtedajšieho vedúceho výskumu, ktorý nebol len šéfom, ale aj otcom a láskavým priateľom, ochotným pomôcť mládeži zorientovať sa v zložitých životných situáciách nielen radou, ale aj konkrétnym činom.

Bohatá je aj publikačná činnosť nášho jubilanta. Dnes presahuje viac ako 200 bibliografických záznamov, z ktorých spomeňme aspoň monografiu *Hrady a hrádky na východnom Slovensku* (Bratislava 1991), ktorú publikoval so svojím priateľom A. Vallašekom, a kde zúročil svoje dlhodobé výsledky výskumov. Bohatá a mnohostranná aktivita M. Slivku bola ocenená aj Historickým inštitútom Jagelovskej univerzity v Krakove, ktorý mu udelil čestnú cenu Wacława Felczaka a Henryka Wereszyckého za publikáciu *Terra Sepusiensis – Stav bádania o dejinách Spiša* (2003). Ide o vyznamenanie, ktoré je určené pre najlepšiu knihu z odboru dejín v strednej Európe. V roku 2006 získal M. Slivka od Rady pre vedu, vzdelanie a kultúru pri KBS aj prestížne ocenenie „Fra Angelica“ za osobný prínos o kresťanské hodnoty v kultúre Slovenska.

Náš jubilant si svoje poznatky a organizačný talent neponecháva len pre seba. Organizuje vedecké konferencie, dlhodobo pracuje s masmédiami, napr. so Slovenskou televíziou, Slovenským rozhlasom, publikuje v rôznych časopisoch, denníkoch, prednáša na rôznych verejných podujatiach a v neposlednom rade rediguje zborník *Studia archaeologica Slovaca mediaevalia* a je členom viacerých vedeckých rád.

Pán docent, náš milý Miško a priateľ, za doterajšiu, skutočne obrovskú prácu Ti patrí naša úprimná vďaka. V mene všetkých členov SAS-u, kolektívu archeológov a priateľov Ti do ďalších rokov života želáme najmä pevné zdravie, naplnenie ešte nere realizovaných projektov, veľa úspechov v osobnom i pracovnom živote, ale hlavne veľa optimizmu, životnej sily, pohody, spokojnosti a potešenia v kruhu tvojej rodiny, blízkych a priateľov.

Ad multos annos!!!

Ondrej Oždáni

K životnému jubileu PhDr. Elenky Miroššayovej, CSc.

Elenka Miroššayová (*17. 07. 1948, Piešťany) po ukončení štúdia odboru prehistória – klasická archeológia na Filozofickej fakulte Masarykovej univerzity v Brne nastúpila v roku 1972 na pracovisko Archeologického ústavu SAV v Košiciach. S touto inštitúciou je spojená celá je profesijná dráha. Vedeniu a zveľadovaniu pracoviska sa intenzívne venovala celých 11 rokov (1994 – 2005) vo funkcii vedúcej pobočky.

Ku štúdiu archeológie priviedol jubilantku najmä záujem o Keltov. Po vyštudovaní sa jej odborný záber podstatne rozšíril nielen chronologicky – od neskorej doby bronzovej až po neskorú dobu laténsku, ale tiež tematicky. Do popredia jej záujmu sa dostal náročný výskum výšinných opevnených osád, štruktúra osídlenia a kultúrny vývoj prirodzených sídelných regiónov na východnom Slovensku, netradičná problematika obchodno-výmenných a kultúrnych interakcií a ich vplyvu na transformáciu etno-kultúrneho prostredia severokarpatského priestoru v dobe železnej, pionierska iniciatíva na poli počiatkov metalurgie železa, či záslužná popularizácia archeologických pamiatok so zameraním na možnosti ich využitia v turistickom ruchu.

Už v roku 1976 získala akademický titul PhDr., a vedeckú hodnosť CSc. vo vednom odbore archeológia v roku 1985. Podstatný výtah z dizertačnej práce tiež publikovala (*Problematika osídlenia východného Slovenska v dobe halštatskej*, *Slov. Arch.* 1987, 107 – 159). Uskutočnila celý rad terénnych aktivít, z tých rozsiahlejších na lokalitách Stretavka (1974), Rad (1978 – 1979), Zádiel (1983 – 1984), Vítkovce (1984), Budkovce (1988 – 1989), Letanovce (1991 – 1993), Prešov (2000) a Zemplín (2001 – 2002), výsledky ktorých publikovala v početných článkoch a štúdiách, tiež v zahraničných odborných časopisoch, či úspešne prezentovala na medzinárodných konferenciách a sympóziách. Je spoluautorkou dvoch monografií (*Archeologická topografia Košice*, 1991 a *Archeologické dedičstvo Zemplína*, 2004). V ostatnom čase sa stala doménou jej záujmu jedna z najvýznamnejších archeologických lokalít východného Slovenska – Zemplín, predovšetkým jeho keltsko-dácke osídlenie.

Veľa organizačného úsilia a odbornej aktivity vložila a vkladá jubilantka do prípravy a úspešnej realizácie vedeckých konferencií a kolokvií uskutočňovaných pracoviskom Archeologického ústavu SAV v Košiciach. Z tých rozsiahlejších podujatí uveďme aspoň medzinárodný seminár s tematikou na Slovensku pionierskou – *Archeometalurgia železa v oblasti Karpát* (Herľany 1994), či 6. medzinárodnú konferenciu *Doba laténska v Čechách, na Morave a na Slovensku* (Košice 2005), z ktorých referáty boli aj vďaka organizátorke publikované

jednak v Študijných zvestiach AÚ SAV (1995), jednak vo Východoslovenskom praveku (2005). Záslužná je tiež jej redaktorská činnosť (hlavná redaktorka časopisu Východoslovenský pravek od roku 2003), ako aj riadiaca a organizačná aktivita (predsedníčka Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV od roku 2007).

Spolu s kolegami a priateľmi úprimne ďakujeme za všetko, čo táto skromná a pracovitá žena, náročná k sebe, no nápomocná a priateľská ku kolegom, urobila a robí pre prehistorickú i montánnu archeológiu, pre pracovisko AÚ SAV v Košiciach a pre slovenskú archeológiu vôbec. Želáme jej predovšetkým dobré zdravie, pohodu, dostatok tvorivých síl a elánu, aby jeseň jej profesijného života mohla vydať ďalšie zaslužené plody.

Ad multos annos!

Jozef Bujna

Jubilant RNDr. Július Jakab, CSc.

S RNDr. Júliusom Jakabom som sa prvýkrát stretol v roku 1971 v Archeologickom ústave SAV v Nitre, kde pôsobí od ukončenia vysokoškolského štúdia. Narodil sa 19. júla 1948 v Galante. Po maturite (1966) študoval na Prírodovedeckej fakulte UK v Bratislave (biológia so špecializáciou antropológia). V rokoch 1971 – 1984 bol odborným pracovníkom AÚ SAV v Nitre, od 1984 až doteraz pôsobí ako vedecký pracovník.

Zameral sa na štúdium kostrového antropologického materiálu od praveku až po novovek. Ťažisko jeho vedeckých záujmov spočíva predovšetkým vo výskume kostrových súborov z obdobia včasného stredoveku (Komárno-Lodenica, Nitra-Zobor, Nové Zámky, Závada-Chríby, Zemné a i.) a doby bronzovej (Jelšovec, Ludanice-časť Mýtna Nová Ves, Nižná Myšľa, Spišský Štvrtok a i.). Svedčí o tom jeho doterajšia publikačná činnosť a účasť vo viacerých vedecko-výskumných projektoch, kde bol vedúcim, resp. členom významných grantových úloh (VEGA).

V AÚ SAV úspešne zastupuje jednu z prírodovedných interdisciplín a, pravdaže, zastrešuje požiadavky pracoviska v oblasti historickej antropológie. Popri somatickej charakteristike kostrových súborov, vrátane anomálií a patologických zmien, sa ťažiskom jeho záujmu stala predovšetkým aplikácia metód určovania individuálneho veku a pohlavia jedincov z archeologických výskumov na Slovensku. V aktuálnych prípadoch sú antropologické analýzy doplnené o paleodemografický rozbor a dáta primárneho hodnotenia kostier sú aj štatisticky vyhodnotené.

Július Jakab bol iniciátorom a spoluautorom ANTRIS, t. č. programov počítačového vyhodnotenia dát primárnej analýzy kostier. Analyzoval nielen kľúčové antropologické nálezy na Slovensku, ale diagnostikoval, dokumentoval a interpretoval aj intencionálne zásahy na kostiach i rozličné prejavy rituálnych a kultových praktík, súvisiacich s neobvyklými nálezovými situáciami ľudských kostrových zvyškov v jaskyniach a nehrbových nálezoch, predovšetkým z viacerých období praveku Slovenska v európskom kontexte. Zvlášť dôležité sú dve štúdie, v ktorých vyhodnotil kultové objekty na opevnenom sídlisku otomanskej kultúry v Spišskom Štvrtku a v Nižnej Myšli.

Mnoho rokov sa J. Jakab systematicky venuje analýzám kostier z včasnostredovekých pohrebísk (8. – 12. storočie). Okrem charakteristiky somatických vlastností Starých Slovanov sa cielene venoval vymedzeniu interpopulačných rozdielov na základe epigenetických znakov, ale aj vyčleneniu etnicky cudzích jedincov (napr. mongoloidov a mongoloidov) z pôvodného staroslovanského etnika a dokumentácii tzv. symbolických trepanácií v kostrových súboroch Starých Maďarov (10. – 11. stor.).

Od 90. rokov minulého storočia svoju pozornosť zameral najmä na kostrové súbory z obdobia praveku (eneolit, staršia doba bronzová). Nemalé úsilie venoval príprave a realizácii terénneho archeologického výskumu na mieste najnovšieho nálezú časti mozgovne človeka neandertálskeho typu (Šaľa II) a následnému publikovaniu podrobnej dokumentácie nálezú i výsledkov analýzy.

Výsledky svojej vedeckovýskumnej činnosti prezentuje J. Jakab pravidelne na domácich i zahraničných vedeckých podujatiach a najvýznamnejšie z nich publikuje v odbornej spisbe (vyše sto príspevkov a štúdií).

Od roku 1991 pedagogicky pôsobí na Filozofickej fakulte UKF v Nitre a zároveň pripravuje študentov archeológie aj na zásady správnej manipulácie s ľudskými kostrovými zvyškami v rozličných nálezových situáciách terénnej archeologickej praxe. Sporadicky sa angažuje ako súdny znalec vo forenznej antropológii.

Angažoval sa v Slovenskej antropologickej spoločnosti pri SAV, bol predsedom jej revíznej komisie (1991 – 1995), členom Hlavného výboru Slovenskej antropologickej spoločnosti pri SAV (1996 – 2001), predsedom odbočky Slovenskej antropologickej spoločnosti pri SAV v Nitre (od roku 2000 doteraz) a od roku 1971 je aj členom Slovenskej archeologickej spoločnosti pri SAV.

Vedeckovýskumné aktivity J. Jakaba sú nepochybne veľmi rozsiahle. Charakteristický je pre neho náročný prístup k úlohám. Svojho životného jubilea sa dožíva v plnom rozmachu tvorivých síl, ďalších náročných plánov a predsavzatí v úsilí sprístupňovať výsledky svojej činnosti odborným kruhom. Jeho kreativita sa odzrkadľuje v hľadaní a aplikácii nových možností a riešení.

Do ďalších rokov života žejajú slovenskí archeológovia RNDr. Júliusovi Jakabovi, CSc., veľa dobrého zdravia, radosti, spokojnosti i úspechov v práci i v osobnom živote. Žejáme mu, aby zúročil doterajšie skúsenosti v ďalších odborných publikáciách v oblasti antropológie i archeológie.

Ad multos annos!

Jozef Vladár

Životné jubileum Eduarda Krekoviča

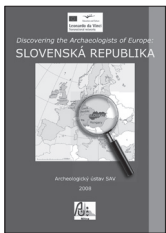
Do obdobia okrúhlych životných jubilej vstupuje generácia bádateľov, ktorá po veľmi náročnej heuristickej ére svojich predchodcov zintenzívnila dôraz na interpretácie, začleňovanie nálezov do európskych súvislostí a interdisciplinárnu spoluprácu. Popredným predstaviteľom tejto generácie je aj prof. PhDr. Eduard Krekovič, CSc., nar. 21. júla 1948 v Leviciach, pedagóg na katedre archeológie FF UK v Bratislave, kde pôsobí od absolvovania štúdií, a v súčasnosti aj ako externý prednášateľ na Masarykovej Univerzite v Brne. Je autorom troch monografií a desiatok odborných a vedeckých článkov vychádzajúcich vo viacerých krajinách. Popri inom je autorom Srbochorvátsko-slovenského archeologického slovníka a v súčasnosti graduje jeho úsilie zostaviť anglicko-slovenský archeologický slovník. Od roku 2001 pracuje ako člen Výboru pre vzdelanie a výskum pri Európskej asociácii archeológov (EAA).

Okrem rímsko-provinciálnej a klasickej archeológie je v centre záujmu jubilanta aj etno-archeologická interdisciplinárna spolupráca. Organizuje pravidelné diskusie a konferencie, z ktorých zostavuje pozoruhodné zborníky. V poslednom období sa venuje tiež fenoménu nacionalizmu v archeológii a v spoločnosti vôbec (je spoluzostavovateľom publikácie „Mýty naše slovenské“, ktorá je prelomom vo vnímaní dejín ako predmetu vedeckého hodnotenia). Iste nikomu neunikli jeho odvážne, no odborne fundované stanoviská publikované v našej tlači, v ktorých sa postavil proti marxisticko-nacionálnej deformácii národných dejín. Aj v tomto smere je pre mladých kolegov bez pochýb príkladom.

Celá archeologická obec, z ktorých mnohí sú jeho žiakmi, praje prof. E. Krekovičovi naďalej plné zdravie, osobné šťastie a veľa energie do ďalšej pedagogickej i vedeckej práce.

Vladimír Turčan

NOVÉ PUBLIKÁCIE

Eva Fottová – Danica Staššiková-Štukovská – Lucia Benediková – Tomáš Michalík: Objavovanie európskej archeologickej komunity. (Národná správa Slovenskej republiky). Archeologický ústav SAV. Nitra 2008. ISBN 978-80-89315-07-9, brožovaná väzba, formát A4, 71 strán, tlač FORPRESS Nitra.

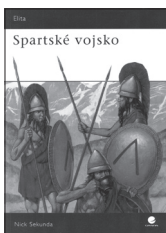
Publikácia je výstupom európskeho projektu „Discovering the Archaeologists of Europe“, ktorý inicioval a zastrešil Institute of Field Archeologists, University of Reading v Readingu vo Veľkej Británii, a vznikla aj vďaka finančnej podpore programu Leonardo da Vinci.

Podrobnosti o projekte pozri na: <http://www.discovering-archaeologists.eu/>

Publikácia v slovenčine a v angličtine sa dá stiahnuť na: <http://www.archeol.sav.sk/discovering%20SJ.pdf>
<http://www.archeol.sav.sk/discovering%20AJ.pdf>

Ďalšie informácie na: <http://www.sas.sav.sk/novinky.htm>

Redakcia

Nick Sekunda: Spartské vojsko. Grada Publishing, a. s. Praha 2008. 64 strán, vrátane celostranových farebných príloh A-L.

České vydavateľstvo Grada (www.grada.cz) prináša na trh široké spektrum odbornej literatúry s rôznou tematikou. V jej bohatej produkcii sú zastúpené tiež knihy z histórie, určené tak odbornej, ako i laickej verejnosti, špeciálne orientované na problematiku vojenstva. Sú medzi nimi aj také, ktoré pertraktujú staré európske vojenstvo, a preto by som rád jednu z nich v nasledujúcich riadkoch predstavil.

Kniha britského historika a archeológa Nicka Sekundu je vydareným prekladom anglického originálu „The Spartan Army“ z roku 1998. Táto drobná publikácia v šiestich kapitolách diskutuje jedno

z najunikátnejších vojsk staroveku, ktoré podľa slov Aristotela vytvorili ľudia, ktorí nevedeli žiť v mieri – Spartania.

Sparta bola centrom gréckeho mestského štátu Lakedaimón na juhu Peloponézskoho polostrova. V úvode ju Nick Sekunda predstavuje od hmlistých počiatkov až po bitku pri Leuktrách (371 pred n. l.), kedy stratila svoje dominantné postavenie. Autor približuje jej politické zriadenie, orientované najmä na potreby vojny a vojenstva. Toto otrokárске spoločenské, riadené výhradne občanmi Sparty, povýšilo vojenský výcvik a účasť vo vojne nad absolútne všetko. Kapitola pripomína aj cestu k vedúcemu postaveniu Sparty v peloponézskom spolku a kľúčovú rolu Lakedaimónu v grécko-perzských vojnách.

Po historickom prehľade Nick Sekunda prechádza k organizácii vojenstva. Najprv komentuje vojenský výcvik. Vojna sprevádzala Spartana od narodenia. Extrémne tvrdý výcvik chlapcov narodených pre vojnu začínal v siedmom a končil v dvadsiatom roku života. Vtedy mládenec prekročil prah dospelosti a stal sa z neho občan Sparty. Veľavravné sú slová Plutarcha, podľa ktorého boli Spartania jedinými mužmi na svete, pre ktorých vojna bola vítaným odpočinkom od vojenského drilu. O spartskej vojenskej organizácii sa síce v písomných prameňoch dochovalo veľa svedectiev, často si však odporujú. Niekoľkotisícové elitné vojsko, jediné stále vojsko antického Grécka, bolo založené na sile hoplitov (ťažkoodencov), ktorých sprevádzali heilóti (otroci). Je fascinujúce, že napríklad v bitke medzi Grékmi a Peržanmi pri Platajách (479 pred n. l.) bolo zmobilizované vojsko z 5 000 hoplitov a 35 000 heilótov. Podrobnosti o spôsobe vedenia vojny autor preberá z Xenofónovho diela „Ústava lakedaimonská“.

Zaujímavou kapitolou je „Odev a doplnky“. V nej sa možno dozvedieť o typickom krvavočervenom plášti, ktorý Xenofón označil za najvhodnejší pre vojnu. Krvavočervenú farbu Spartania stotožnili s farbou vojny a táto sa tak stala aj štandardnou farbou spartskeho vojaka. Základnou časťou odevu bola tunika, cez ktorú sa obliekal plášť. Obuv sa nosila iba v zime, pre zahriatie, a nie na ochranu nôh. Pravda, je doložená aj špeciálna obuv „s jednou podrážkou“ (haplai). Autor spomína aj z písomných prameňov a z ikonografie známe lakónske palice, ktoré však neboli zbraňami. Kapitola končí staťou o účesoch. V archaickom období dlhé vlasy značili aristokratický pôvod, neskôr boli prejavom konzervativizmu. Tak napríklad Xenofón zanechal správu, že muži, ktorí prekročili mládenecký vek, si nechávali rásť dlhé vlasy vo viere, že budú väčší, vznešenejší a strašnejší.

Nasledujúca kapitola rozoberá „Výzbroj a výstroj hoplitov“. Predpokladá sa, že zbroj, ktorá sa nosila do bitky, bola predpísaná. Hlavnou útočnou zbraňou spartskeho hoplita bola kopija. Druhou najdôležitejšou súčasťou výzbroje bol štít. Aténsky autor komédií Eupolis uvádza, že Spartania mali na štítoch namaľované písmeno Λ (lambda), samozrejme, krvavočervenej farby. Vývoj bronzových pancierov autor sleduje od tzv. „zvonového“ k plne „anatomickému“, ktorý presne kopíroval muskulatúru tela. V snahe doceliť väčšiu pohyblivosť na bojisku Spartania zhruba po polovici 5. stor. pred n. l. pancier nepoužívali. V 5. stor. pred n. l. sa menia aj prilby, a meče sa skrátili natoľko, že pripomínali dýky. Aj to signalizuje Spartou preferovaný „boj zblízka“. Zaujímavé je sledovať i doplnky, ktorými bol vybavený spartský vojak (napr. typický jednouchý džbánik na pitie, nôž alebo lieky).

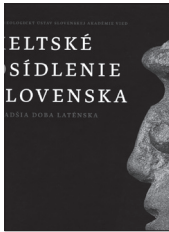
V kapitole „Ďalšie vojenské jednotky“ Nick Sekunda podáva informácie o jazde, lukostrelcoch a pomocných jednotkách, ktoré sprevádzali lakedaimonskú jazdu a pomáhali pri hliadkovaní. Spravidla išlo o jednotky ľahkoodencov tvorené zo žoldnierov.

Krátky záver prízvukuje profesionálny a intelektuálny prístup Sparty k vojne a vojenstvu, vďaka ktorému sa na dve storočia vyšvihla do čela antického Grécka.

K predstavenej publikácii pripájam krátky komentár. Po knižke Nicka Sekundu, ktorej obsahová i formálna stránka vysoko spĺňa úroveň tohto typu publikácií, som siahol z niekoľkých dôvodov. Impulzom k jej prečítaniu bolo recenzovanie monografie S. Weinbergerovej „Warfare in the Austrian Weinviertel during the Early Bronze Age. Wien 2008“ pre časopis Slovenská archeológia. Zmienená publikácia sa zaoberá vojenstvom počiatku európskeho metalika, ktoré smerovalo k sfornovaniu špecializovaného vojenstva v mladšom úseku doby bronzovej. V snahe získať bližšie informácie o vojne a vojenstve starej Európy som sa dostal k literatúre, ktorá síce priamo nesúvisí s problematikou staršej doby bronzovej v stredoeurópskom priestore, avšak nevybočuje z archeologického, resp. archeologicko-historického rámca a obsahuje inšpiratívne myšlienky pre skúmanie vyššie spomenutých javov. Práve toto mi ponúkla knižka „Spartské vojsko“, ktorá mapuje organizované elitné vojsko vyspelého antického sveta, ktorého vývoj korešponduje s najmladším obdobím praveku barbarskej Európy.

Celkom na záver by som ešte rád upozornil na tri ďalšie publikácie vydavateľstva Grada, ktoré môžu zaujať nielen historikov a archeológov, ale v podstate každého, koho zaujíma história vojenstva. Ide o nasledujúce publikácie: R. Cowan: „Rímska bojová taktika“, D. B. Campbell: „Řecká a římská obléhací technika 399 př. n. l. – 363 n. l.“ a D. Nicolle: „Středověké obléhací zbraně“. Citované publikácie určite stoja za pozornosť a z vlastnej skúsenosti hovorím, že sú poučným a podnetným čítaním.

Vladimír Mitáš

Karol Pieta: Keltské osídlenie Slovenska. Mladšia doba laténska. Archaeologica Slovaca Monographiae. Studia. Tomus XI. Archeologický ústav SAV s podporou SAV. Tlač. VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava. ISBN 978-80-89315-05-5 (AÚ SAV Nitra), ISBN 978-80-224-1027-4 (VEDA, vydavateľstvo SAV, Bratislava). Tvrdá väzba, 284 strán (vrátane 42 celostranových farebných príloh).

Koncom roka 2008 vyšlo dlho očakávané dielo Karola Pietu, odborníka na mladšiu dobu železnú, zamerané na dynamický úsek tohto obdobia – na mladšiu dobu laténsku. Ako v úvode píše samotný autor, „koniec doby železnej bezpochyby patrí medzi najzaujímavejšie historické obdobia. Je to čas veľkých prelomov globálneho dosahu, akých v dejinách veľa nenájdeme“ (s. 9).

„Práca vznikla z aktuálnej potreby podať prehľad doterajších výsledkov výskumu mladolátenského obdobia na Slovensku“ (s. 9). Prezentuje „všetky najvýznamnejšie informácie a poznatky o nálezoch, lokalitách a súvislostiach z obdobia medzi koncom staršej fázy strednej doby laténskej a začiatkom doby rímskej na území dnešného Slovenska, s prihliadnutím na okolité regióny Moravy, južného Poľska, Maďarska a Rakúska“ (s. 9).

Jednotlivé kapitoly knihy sa venujú *vývoju bádania o mladšej dobe laténskej; vývoju osídlenia v severnom Podunajsku okolo prelomu letopočtu; sídliskovým štruktúram a urbanizmu; staviteľstvu na sídliskách; fortifikáciám; výrobe, remeslu a hromadným nálezom; poľnohospodárstvu; cestám, doprave a obchodu; zbraniam a výstroju; a duchovnému životu a náboženským predstavám.*

Práca prináša aj zoznam nálezísk a nálezov z mladšej doby laténskej podľa výskytu jednotlivých kategórií predmetov (laténska maľovaná keramika, laténske depoty, súčasti jarma a konského postroja, súčasti kolesa a voza, kopije a ošpepy, ostrohy).

V závere knihy čitateľ nájde anglické resumé a 42 farebných tabuliek s fotografiami najznámejších nálezov a nálezísk).

Veríme, že toto dielo nezostane osamoteným, a že sa do tlače čoskoro dostanú podobné sumarizujúce práce venované ostatným historickým obdobiam na Slovensku.

Redakcia

OZNAMY REDAKCIE

Zjazd SAS a Valné zhromaždenie SAS 2009

Výbor SAS sa na svojom zasadnutí 12. 11. 2008 dohodol na mieste a termíne konania Zjazdu SAS 2009. Zjazd sa uskutoční v dňoch 21. – 22. 4. 2009 v budove SAV na Akademickej 2 v Nitre.

Členské v novej mene

Návrh na výšku členského v novej mene euro je nasledovný: bežné členské 7 EUR, zvýhodnené členské (študenti, dôchodcovia) 3,50 EUR. Tento návrh bude predložený na Valnému zhromaždeniu SAS na Zjazde 2009 na prerokovanie a schválenie.

Vyňaté z oznámenia Prezídia Policajného zboru.....

... „pre účely skvalitnenia vzájomnej spolupráce, operatívosti a zrýchlenia toku informácií zriadilo oddelenie krádeží motorových vozidiel a ochrany kultúrneho dedičstva, odboru kriminálnej polície, úradu justičnej a kriminálnej polície Prezídia Policajného zboru e-mailovú schránku s názvom archeo@minv.sk, ktorá bude slúžiť ako adresa na zasielanie informácií, podnetov a dotazov v oblasti ochrany kultúrneho dedičstva, najmä k trestnej činnosti nelegálnej archeológie, t. j. k činnosti tzv. „hľadačov pokladov“ pomocou detektorov kovov, ale i pre problematiku krádeží a nálezov umeleckých diel a starožitností.“ ...

2009

**Archeologický ústav
Slovenskej akadémie vied**

70

Titulný list kalendára vydaného pri príležitosti 70. výročia založenia Archeologického ústavu SAV. Na fotografii je prvé sídlo Archeologického ústavu v Martine-Bystrické. ©Archeologický ústav SAV.

Pf 2009

*Názory a stanoviská prezentované v príspevkoch sa nemusia zhodovať s názormi a so stanoviskami redakcie.
V takomto duchu príspevky prešli základnou jazykovou úpravou bez podstatných zásahov do znenia textu.*

PREDAKČNÁ UZÁVIERKA NASLEDUJÚCEHO ČÍSLA JE 31. 10. 2009!!!

ČASOPIS VYJDE LEN V PRÍPADE DOSTATOČNÉHO POČTU PRÍSPEVKOV!!!

Vydáva Slovenská archeologická spoločnosť pri SAV v Nitre (Akademická 2, 949 21 Nitra).
Hlavná redaktorka: Mgr. L. Benediková, PhD. (luciabenedikova@yahoo.com). Redakčná rada: Mgr. Z. Borzová, PhD.
PhDr. J. Chovanec, PhD., PhDr. E. Miroššayová, CSc., PhDr. M. Soják, PhD., PhDr. V. Turčan. Počítačová sadzba:
L. Benediková, P. Červeň.
(Na embléme pintadera zo 6. stor. pred Kr. zo Smoleníc. Návrh a grafické stvárnenie J. Marettovej).
Tlač: FORPRESS Nitra